

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

«Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στην Τοπική Αυτοδιοίκηση - Καλές Πρακτικές στην Ευρώπη - Η συμβολή των ΤΠΕ στην ανάπτυξη και εφαρμογή του».

Κυριακή Σαλπέα

Επιβλέπων: Γαλανός Γεώργιος, Λέκτορας Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

Αθήνα, Μάρτιος 2018

Interuniversity Interdepartmental

Master Program in

«Local and Regional Government and Development»

«Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στην Τοπική Αυτοδιοίκηση - Καλές Πρακτικές στην Ευρώπη - η συμβολή των ΤΠΕ στην ανάπτυξη και εφαρμογή του».

Kyriaki Salpea

Supervisor: George Galanos, Lecturer

Athens, March 2018

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αναφέρεται στην κοινωνική και οικονομική έννοια του συμμετοχικού προϋπολογισμού. Παρουσιάζει και αναλύει τον τρόπο με τον οποίο ο συμμετοχικός προϋπολογισμός έχει διαμορφωθεί σε αυτό που εκπροσωπεί σήμερα. Καθώς αναφέρεται στο περιεχόμενο της έννοιας του συμμετοχικού προϋπολογισμού, αλλά και στην καταγωγή της, η εργασία εξειδικεύεται θεματολογικά στον τρόπο που ο συμμετοχικός προϋπολογισμός συνδέεται με τις νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας, με σκοπό τη δημιουργία νέων μέσων, τα οποία θα συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότητα και ταχύτητα περάτωσης του συμμετοχικού προϋπολογισμού. Ο τρόπος που τα νέα μέσα των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν αναλύεται στις σελίδες αυτής της εργασίας με σκοπό την παραγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την δυναμική αυτού του κοινωνικού και οικονομικού φαινομένου.

Abstract

This paper includes the social and economic concept of the participatory budgeting. It presents and analyzes in detail how the participatory budgeting has been shaped to what it represents today. As the content of the concept of the participatory budgeting is analyzed throughout, as well as its origins, the paper is specialized in the way the participatory budgeting is linked to the new information and communication technologies, in order to create new tools that will contribute to the efficiency and speed of completion participatory budgeting. The way the new information and communication technologies can be used can be found in the pages of this paper with the purpose of producing useful conclusions about the dynamics of this social and economic phenomenon.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	6
2. Σκοπός.....	12
3. Βιβλιογραφική ανασκόπηση	13
3.1. Το θεωρητικό υποβαθρο του ΣΠ.....	13
3.2. Συμμετοχικός προϋπολογισμός	21
3.2.1. Έννοια Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	23
3.2.2. Χαρακτηριστικά Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	25
3.3. Κατηγορίες Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	28
3.4. Θεσμικό περιβάλλον και καλές πρακτικές στην Ε.Ε.....	31
3.4.1. Χρονοδιάγραμμα του συμμετοχικού προϋπολογισμού στην Ε.Ε.....	34
3.5. Συμμετοχικός προϋπολογισμός και Ελληνική πραγματικότητα	40
3.6. Τ.Π.Ε.	44
3.6.1. Χρήσεις.....	45
3.6.2. Συμμετοχικός Προϋπολογισμός και Τ.Π.Ε.	48
4. Ανάλυση.....	49
4.1. Νέες Πρακτικές μέσω Τ.Π.Ε. στον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό.....	50
5. Προτάσεις.....	52
6. Συμπεράσματα.....	53
7. Βιβλιογραφία.....	55

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα μέσα του εικοστού αιώνα η εδραίωση της δημοκρατίας ως πολιτικού καθεστώτος στις δυτικές κοινωνίες συνοδεύεται όλο και περισσότερο από διαφορετικές δημοκρατικές πρακτικές. Πολλές από αυτές έχουν ως στόχο να αντιστρέψουν τις διαδικασίες που έχουν σταδιακά δημιουργήσει έναν διαχωρισμό μεταξύ των πολιτικών και των πολιτών παρέχοντας περιθώρια για άμεση δημοκρατία ή επενδύοντας σε έναν συνδυασμό αυτού και του έργου των αντιπροσωπευτικών θεσμών που με αμοιβαία στήριξη μπορούν να ενισχύσουν τη λήψη αποφάσεων στη δημόσια ζωή.

Οι μηχανισμοί που δημιουργήθηκαν προσπάθησαν να ανταποκριθούν επαρκώς σε κρίσεις διακυβέρνησης που μεταφράζονται σε κρίσεις εμπιστοσύνης στις στρατηγικές και τη νομιμότητα του κράτους. Σε αυτό το πλαίσιο, έχουν αναπτυχθεί αμέτρητες μορφές δημοκρατικού πειραματισμού ή «τεχνολογιών συμμετοχής». Μια συνέπεια αυτών των νέων μορφών συμμετοχής των πολιτών που συνδέονται με προγράμματα παραδοσιακά κατευθυνόμενα από το κράτος, που υποστηρίζεται από την κινητοποίηση της πρακτικής τεχνογνωσίας και την οικοδόμηση μιας μορφής γνώσης που καθοδηγείται από τη σύνεση και την προσοχή στις συνέπειες των ενεργειών.

Η ανάπτυξη και η διαφοροποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) οδήγησε στην επέκταση της θέτοντας ένα νέο σύνολο ζητημάτων και προκλήσεων για την πολιτική.

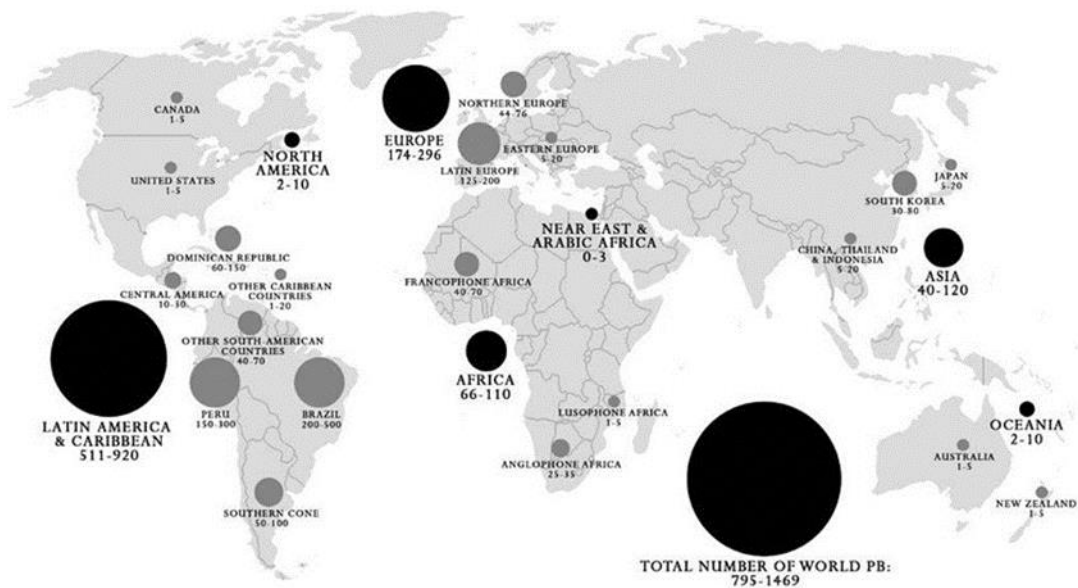
Όταν οι σχέσεις μεταξύ του κράτους και της κοινωνίας των πολιτών τείνουν να χαρακτηρίζονται από την αρχή της «διπλής εξουσιοδότησης», η οποία μεταφράζεται σε

διαχωρισμό μεταξύ ειδικών και λαϊκού λαού και μεταξύ εκπροσώπησης και συμμετοχής - αποτελούν σαφές παράδειγμα για το πώς η ισχυρή κοινωνική κινητοποίηση και η σύγκλιση των πολιτικών σχεδίων που συνδέονται με το κράτος και την κοινωνία των πολιτών επιτρέπουν την εκπόνηση δημοκρατικών διαδικασιών που συνδέουν την εκπροσώπηση και τη συμμετοχή και ταυτόχρονα, δημιουργούν χώρους για την ενδυνάμωση και συμμετοχή του πολίτη.

«Φανταστείτε μια πόλη, όπου οι πολίτες της αποφασίζουν συλλογικά για το πότε θα χτιστεί ένα καινούριο σχολείο, πού θα χωροθετηθεί ένα πάρκο και ποια προγράμματα θα υλοποιούνται στην κεντρική βιβλιοθήκη της. Φανταστείτε μια πόλη, όπου χιλιάδες κάτοικοι διαφορετικών ηλικιών, φύλου, και εθνικότητας συναντώνται τακτικά για να χτίσουν ένα καλύτερο κοινό μέλλον... όλα αυτά στο όνομα του συμμετοχικού προϋπολογισμού» (Lerner 2004, σ. 4).

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός είναι ένας διαφορετικός τρόπος για τη διαχείριση του δημόσιου χρήματος και για την εμπλοκή των κυβερνήσεων. Πρόκειται για μια δημοκρατική διαδικασία στην οποία τα μέλη της κοινότητας αποφασίζουν άμεσα πώς να δαπανήσουν μέρος ενός δημόσιου προϋπολογισμού. Δίνει τη δυνατότητα στους φορολογούμενους να συνεργαστούν με την κυβέρνηση για να λάβουν τις αποφάσεις του προϋπολογισμού που επηρεάζουν τη ζωή τους (<https://www.participatorybudgeting.org>).

Το μοντέλο του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού (Σ.Π.) χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας, μια πόλη με 1,5 εκατομμύριο κατοίκους στα τέλη της δεκαετίας του '80, όταν εξελέγη για πρώτη φορά στον δήμο της πόλης το κόμμα των εργατών. Από τότε το μοντέλο του Σ.Π. έχει διαδοθεί σε πάνω από 1.000 πόλεις σε όλο τον κόσμο.

Εικόνα 1: Πώς ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός έχει διαδοθεί παγκοσμίως. Πηγή: Sintomer et al., 2010

Παρόλο που οι μέθοδοι υλοποίησης του Σ.Π. διαφέρουν ανάλογα με τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της εκάστοτε πόλης, όλα τα παραδείγματα στηρίζονται σε μια κοινή προσέγγιση: αρχικά, τα μέλη της κοινότητας προσδιορίζουν τις προτεραιότητες των δαπανών. Στη συνέχεια, η κοινότητα εκλέγει τους αντιπροσώπους της. Με την τεχνική υποστήριξη των δημοτικών λειτουργιών, οι αντιπρόσωποι μεταφράζουν τις προτεραιότητες της κοινότητας σε συγκεκριμένες υλοποιήσιμες προτάσεις.

Ύστερα, τα μέλη της κοινότητας ψηφίζουν ποιες προτάσεις θέλουν να χρηματοδοτήσουν και τέλος, ο δήμος ή το εκάστοτε θεσμικό όργανο υλοποιεί τις επιλεγμένες προτάσεις (Lerner και Hall, 2007).

Η αποτελεσματικότητα ενός μοντέλου Σ.Π. εξαρτάται από το σε τι βαθμό θα κατανοήσουν οι πολίτες τους περιορισμούς και τις δυνατότητες ενός προϋπολογισμού. Κεντρικό ρόλο σε

αυτό παίζουν οι δημοτικοί λειτουργοί που βοηθούν τους πολίτες να συντάξουν προτάσεις που να είναι υλοποιήσιμες και ρεαλιστικές.

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι ο Σ.Π. εφαρμόζεται σε ένα κομμάτι του συνολικού προϋπολογισμού. Μιας και το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού μιας πόλης πάει σε μισθούς και άλλα πάγια έξοδα, οι πολίτες διαβουλεύονται το μέρος του προϋπολογισμού που αφορά τις επενδύσεις. Αν και μικρό το κομμάτι αυτό σε σχέση με το σύνολο, ωστόσο έχει τη μεγαλύτερη επιρροή στην ποιότητα ζωής των πολιτών και την ποιότητα των υπηρεσιών.

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός είναι μία διαδικασία που φέρνει τους πολίτες κοντά στην τοπική αυτοδιοίκηση, τοποθετώντας την πολιτική στη δημόσια σφαίρα. Η συζήτηση για τους συμμετοχικούς προϋπολογισμούς είναι μία συζήτηση για την πολιτική με την ευρεία έννοια, είναι η συζήτηση για τον εκδημοκρατισμό της πόλης και για μία ξεκάθαρη κοινωνικοποίηση των εργαλείων λήψης αποφάσεων.

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός θέτει όμως, ταυτόχρονα ερωτήματα για το ποιοι είναι οι αποτελεσματικότεροι τρόποι συμμετοχής των πολιτών, αλλά και σχετικά με τις δυνατότητες της τοπικής σφαίρας να μετασχηματίσει τις υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές σχέσεις. Η κατάρτιση του δημοτικού προϋπολογισμού συντελείται όμως σε ένα περιβάλλον με περιορισμένους πόρους, όπου κυριαρχούν συγκρούσεις συμφερόντων.

Ενέχει, με άλλα λόγια, δυσκολίες στην εφαρμογή του, προκαλεί πολλές αντιστάσεις και ανασφάλειες, αντιμετωπίζει περιορισμούς και εμπόδια. Ενώ, είναι λοιπόν χρήσιμο να μάθουμε από τις επιτυχίες του εγχειρήματος, πρέπει πολύ περισσότερο, να αναλογιστούμε τις δυσκολίες εφαρμογής μιας πρωτοβουλίας.

Από πολιτική άποψη, ο συμμετοχικός προϋπολογισμός απαιτεί τη συνένωση των μηχανισμών της αντιπροσωπευτικής και της άμεσης δημοκρατίας. Σηματοδοτεί λοιπόν, μία παραχώρηση εξουσίας από τη δημοτική αρχή προς τους πολίτες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αυτή αποποιείται την πολιτική ευθύνη για την εκπλήρωση του προεκλογικού προγράμματος βάσει του οποίου εξελέγη.

Από τεχνική άποψη, ο προγραμματισμός του δήμου καθορίζεται πλέον από τις αποφάσεις και τις προτεραιότητες που θέτουν οι πολίτες. Η απώλεια του κεντρικού δημοτικού σχεδιασμού του απαιτεί την αναζήτηση διαφορετικών μεθόδων δράσης από τη δημοτική αρχή.

Όσον αφορά το διοικητικό μηχανισμό, η εφαρμογή των συμμετοχικών προϋπολογισμών αποτελεί μία πρόκληση για την ανάπτυξη νέων διοικητικών πρακτικών. Πιο συγκεκριμένα, κρίνεται απαραίτητος ένας εντατικός συντονισμός μεταξύ των τομέων της διοίκησης και πρέπει να δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στη σχέση τους με τους πολίτες και τις τοπικές οργανώσεις.

Από την πλευρά της κοινωνικής συμμετοχής, είναι απαραίτητη η θέσπιση μίας όσο το δυνατόν ισοκατανεμημένης αντιπροσώπευσης. Είναι δηλαδή κρίσιμο να αντιμετωπιστούν οι πελατειακές πρακτικές που πιθανόν να χαρακτηρίζουν την τοπική κοινωνία και η δημοτική αρχή να εγγυηθεί ότι οι αποφάσεις συζητούνται και λαμβάνονται μέσα από μία συλλογική διαδικασία διαλόγου.

Προς αυτή την κατεύθυνση λοιπόν, η συμμετοχή των συνοικιακών συνδέσμων και των υπόλοιπων συλλογικών οργανώσεων είναι αναμφίβολα στρατηγικά αναγκαίες για την επιτυχία αυτής της πρωτοβουλίας.

Μοιάζει λοιπόν παράδοξο, ενώ η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού σηματοδοτεί μία παραχώρηση πολιτικής εξουσίας από την δημοτική αρχή, προϋποθέτει ταυτόχρονα και μία ισχυρή κεντρική πολιτική βούληση για την υλοποίηση του.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ) είναι ένα καινοτόμο εργαλείο που έχει βοηθήσει πόλεις να γίνουν βιώσιμες, αλληλέγγυες και ανοιχτές. Στόχος του είναι να προωθηθούν νέες πρακτικές μέσω των οποίων οι πολίτες θα βιώσουν άμεσα την δημοκρατία.

Οι πόλεις και οι περιφέρειες δεν θα μπορέσουν να βελτιωθούν, όσο δεν προσφέρουν στους πολίτες, άνδρες και γυναίκες, άμεσους μηχανισμούς παρέμβασης στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους. Είναι αναγκαίο οι αστικές-τοπικές πολιτικές (κοινωνικές, οικονομικές, πολεοδομικές, περιβαλλοντικές, πολιτιστικές, κ.λ.π) να αποφασίζονται και να εφαρμόζονται με τη μέγιστη δυνατή συμμετοχή του πληθυσμού. Χωρίς αμφιβολία, αυτός είναι ο μακρύτερος και δυσκολότερος δρόμος, αλλά τελικά οι χειρότερες πολιτικές είναι αυτές που η κατάρτισή τους αποκλείει τον πληθυσμό που αυτές αφορούν.

2. ΣΚΟΠΟΣ

Αντικατοπτρίζοντας τις αντιφάσεις που προκύπτουν από μια σειρά καινοτόμων μεθοδολογιών που συνδέουν την αντιπροσωπευτική δημοκρατία και τη συμμετοχική δημοκρατία, η εργασία αυτή αποσκοπεί, πάνω απ' όλα, να αναλύσει ορισμένες πτυχές αυτής της αμφιλεγόμενης σχέσης σε μια εποχή που οι προκλήσεις που δημιουργούνται από τη διεύρυνση των διαφόρων μέσων επικοινωνίας και τη δημιουργία νέων δυνατοτήτων για πολιτική συμμετοχή μέσω των ΤΠΕ πέρα από τις παραδοσιακές επίσημες-διαδικασίες είναι μεγάλες.

Συγκεκριμένα, επικεντρώνεται σε μια καινοτόμο μορφή οικοδόμησης νέων σχέσεων μεταξύ του συμμετοχικού προϋπολογισμού και των νέων τεχνολογιών, η οποία έχει αποκτήσει εξέχουσα θέση, αποκτώντας το δικό της καθεστώς στο πλαίσιο του θεσμικού πειραματισμού. Η επιλογή αυτή απορρέει από το γεγονός ότι ο συμμετοχικός προϋπολογισμός είναι ένα εργαλείο που προσελκύει σήμερα όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον (ιδιαίτερα σε μια εποχή οικονομικής κρίσης που πλήττει πολλές δημοκρατίες στον κόσμο) και επίσης επειδή έχει τη φύση ενός "σαφούς και αναγνωρίσιμου τεχνικού μηχανισμού" συνδέοντας με ένα εξαιρετικά περίπλοκο τεχνικό εργαλείο τον προϋπολογισμό και τις βασικές επιλογές που περιέχει.

3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΉ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

3.1. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΣΠ

Η αποτελεσματικότητα του συμμετοχικού προϋπολογισμού εξαρτάται κάθε φορά από τον τρόπο ερμηνείας και εφαρμογής του, ενώ η υιοθέτηση του από διάφορες χώρες έχει πραγματοποιηθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια. Η περίπτωση του Πόρτο Αλέγρε στη Βραζιλία αποτελεί ένα παράδειγμα εφαρμογής του ΣΠ, το οποίο έχει δεχτεί πολλαπλές ερμηνείες. Η συγκεκριμένη περίπτωση μάλιστα αποτελεί την πρώτη απόπειρα εφαρμογής του συμμετοχικού προϋπολογισμού και έλαβε χώρα το 1989, ενώ στη συνέχεια άρχισε να εφαρμόζεται προοδευτικά και σε άλλες πόλεις ανά τον κόσμο, ανεξάρτητα από τα επίπεδα αστικότητας κάθε χώρας και προσαρμοζόμενο πάντα στα δεδομένα και στις συνθήκες που επικρατούσαν στην εκάστοτε τοπική κοινωνία, παρουσιάζοντας έτσι μεγάλη ποικιλομορφία. Αν θέλουμε να ταξινομήσουμε ιστορικά την εμφάνιση και την ανάπτυξη του ΣΠ, θα μπορούσαμε να τον διακρίνουμε σε τρία ιστορικά διαστήματα: Το πρώτο λαμβάνει χώρα το διάστημα 1989-1997 και αφορά στην εφαρμογή του ΣΠ στην πόλη του Πόρτο Αλέγρε, από όπου κιόλας εξαπλώθηκε σε άλλες περιοχές, όπως πχ την πόλη του Σάντο Αντρέ στην Βραζιλία, αλλά και στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης. Το δεύτερο διάστημα εντοπίζεται την περίοδο 1997-2000 και αφορά στην εφαρμογή του ΣΠ από έναν μεγάλο αριθμό δημοτικών αρχών (130) της Βραζιλίας, οι οποίες όμως προσάρμοσαν τη συγκεκριμένη πρακτική, ώστε να εναρμονίζεται με τις τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες, ενώ το τρίτο διάστημα περιλαμβάνει την χρονική περίοδο ύστερα από το

2000, όπου ο ΣΠ εξαπλώθηκε ραγδαία σε Ευρώπη, Αφρική και Ασία, όπως σε διάφορες πόλεις της Ιταλίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Γερμανίας, της Τυνησίας, του Καμερούν, της Σρι Λάνκα, της Ινδίας, και του Λιβάνου. Αυτή η τελευταία ιστορική περίοδος, εμπλουτίστηκε από νέους θεσμούς, οι οποίοι εξαπλώθηκαν, επιτρέποντας έτσι την συμμετοχή των πολιτών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με την κατάρτιση των διάφορων πολιτικών.

Κορυφαίοι διεθνείς οργανισμοί, όπως η παγκόσμια τράπεζα και τα Ενωμένα Έθνη έχουν διαδώσει προγράμματα «καλών πρακτικών» ταυτοποιημένα από προσπάθειες «καλών κυβερνητικών» πολιτικών αναδιάρθρωσης. Η περίπτωση του ΣΠ της Βραζιλίας, αποτελεί ένα παράδειγμα, όπου η συγκεκριμένη πρακτική αποτέλεσε ένα εργαλείο για την προώθηση της διαφάνειας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της νομιμότητας. Έτσι, ο ΣΠ εξαπλώθηκε ευρέως, ενώ το κυβερνών κόμμα τον υιοθέτησε με μεγάλη επιτυχία. Η εξέλιξη του ΣΠ στη Λατινική Αμερική έλαβε χώρα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, δηλαδή μεταξύ 1995-2005, όπου μετασχηματίστηκε από αμφίβολη πρακτική, την οποία υπερασπίζονταν ορισμένα μικρής εμβέλειας κόμματα σε μια πολύ καλή πρακτική, η οποία θα αντιμετώπιζε επιτυχώς τη φτώχεια και θα βελτιώνε τη διοίκηση. Έτσι, αναλόγως με την υποστήριξη που έδειξαν στον ΣΠ οι διάφορες κυβερνήσεις, αυτός κατάφερε να εξαπλωθεί ραγδαία σε 2.500 πόλεις στην περιοχή της Νότιας Αμερικής. Η βιβλιογραφία αναδεικνύει το Εργατικό Κόμμα, που συστάθηκε το 1989 στο Πόρτο Αλέγρε ως εμπνευστή της συγκεκριμένης ιδέας, όμως οι απαρχές της ήταν αρκετά πιο περίπλοκες και διφορούμενες. Πιο συγκεκριμένα, προς το τέλος της δεκαετίας του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80 το Κόμμα του Βραζιλιάνικου Δημοκρατικού Κινήματος είχε τον έλεγχο του συνόλου των τοπικών αυτοδιοικήσεων, οι οποίες εκείνη την περίοδο παρέδωσαν τους προϋπολογισμούς τους σε δημόσια συζήτηση. Ως νικητής των εκλογών του 1988 αναδείχτηκε το Κόμμα των Εργατικών, το οποίο αργότερα προσπάθησε να δοκιμάσει

πειραματικά τα συμβούλια των πολιτών πέρα από το Πόρτο Αλέγρε και σε άλλες 36 τοπικές αυτοδιοικήσεις. Ο ΣΠ που σχεδιάστηκε στο Πόρτο Αλέγρε προέκυψε μέσα από τη συνεργατική διάθεση που έδειξαν τόσο τα κοινοτικά συνδικάτα, όσο και η δημοκρατική αρχή του Εργατικού Κόμματος ενώ αμφότεροι αυτοί οι δύο φορείς ήταν καλά ενημερωμένοι για τα προηγούμενα εγχειρήματα που είχε κάνει το Δημοκρατικό Κόμμα. Προτού να εφαρμοστεί ο ΣΠ, έγινε η έκδοση μιας αναφοράς από την Ένωση Γειτονικών Συνδικάτων του Πόρτο Αλέγρε, η οποία ζητούσε να συμμετάσχουν στην κατάρτιση του προϋπολογισμού οκτώ Δήμοι, στους οποίους είχε εφαρμοστεί παλιότερα ο ΣΠ. Οι προσπάθειες για εφαρμογή του ΣΠ έγιναν αρχικά στη Βραζιλία και αυτό αφενός εξαιτίας της διοικητικού φύσης της χώρας, αφετέρου επειδή η Βραζιλία αποτελούσε τη μοναδική χώρα στην ευρύτερη περιοχή της Λατινικής Αμερικής, η οποία επέτρεπε την ύπαρξη αντιφρονούντων κομμάτων, ενώ παράλληλα επιφόρτιζε τους Δήμους της με διάφορες σημαντικές αρμοδιότητες. Αυτά τα δύο στοιχεία είναι και αυτά που της επέτρεπαν να διατηρεί ένα δημοτικό εκλογικό σύστημα, το οποίο να διέπεται από δικαιοσύνη. Αυτές οι δύο παράλληλες τάσεις για εκδημοκρατισμό και αποκέντρωση, οι οποίες επικράτησαν στις περιοχές της Λατινικής Αμερικής τις δεκαετίες του '80 και του '90, αποτέλεσαν το έναυσμα για να πραγματοποιηθούν αντίστοιχοι πειραματισμοί και σε άλλες περιοχές, τόσο μέσα, όσο και έξω από τη Βραζιλία. Το εγχείρημα αυτό ευοδώθηκε ιδιαίτερα σε περιοχές, όπου κοινωνικά κινήματα που ζητούσαν εκδημοκρατισμό και βελτίωση στις αστικές υπηρεσίες συνεργάστηκαν με τα πολιτικά κόμματα. Αντίθετα, άλλες περιπτώσεις υλοποίησης του ΣΠ, οι οποίες δεν προέκυψαν μέσα από αντίστοιχες συνεργασίες είχαν διαφορετική πορεία, λαμβάνοντας νομική υπόσταση από εθνικιστικούς παράγοντες που ανήκαν στο κεντροδεξιό κόμμα. Τέτοια παραδείγματα είναι : ο νόμος του 1994 στη Βολιβία σχετικά με τη Λαϊκή Συμμετοχή, η δημοτική αναμόρφωση στη Νικαράγουα προς το τέλος του 1990 και η αναμόρφωση της αποκέντρωσης το 1996 στη

Γουατεμάλα. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, οι προϋποθέσεις για να συμμετάσχουν οι πολίτες, ώστε να λάβουν ένα επίδομα που θα τους απάλλαζε από τα χρέη, ήταν η βεβαίωση ότι η εφαρμογή των εθνικών νόμων θα πραγματοποιούνταν από τους δήμους. Ακόμα, ο νόμος που εφαρμόστηκε στο Περού το 2003 σχετικά με τον συμμετοχικό προϋπολογισμό διακρίνεται κατά κάποιο τρόπο από τους παραπάνω και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί ο συμμετοχικός προϋπολογισμός χρησιμοποιήθηκε ως ταμπέλα και δεύτερον επειδή η προώθηση του από τον κεντροδεξιό Πρόεδρο του Περού έγινε με μεγάλη αποφασιστικότητα. Όσον αφορά ωστόσο τη Βραζιλία, η εφαρμογή των περισσότερων προγραμμάτων του ΣΠ γίνεται από αριστερές διοικήσεις και κυρίως από το Εργατικό Κόμμα. Αυτό όμως δεν εμποδίζει και άλλες διοικήσεις που δεν έχουν τόσο αριστερή κατεύθυνση να υιοθετήσουν προγράμματα συμμετοχικού προϋπολογισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το κόμμα «Απελευθερωτικό Μέτωπο», το οποίο έχει μεγάλες ομοιότητες με το κόμμα της στρατιωτικής δικτατορίας. Έτσι, ο ΣΠ δεν εφαρμόζεται αποκλειστικά από αριστερές δυνάμεις. Η ριζοσπαστικά δημοκρατική προσέγγιση αποτελεί μόνο μία από τις τέσσερις γενικές προσεγγίσεις, οι οποίες έχουν υιοθετήσει τον ΣΠ. Οι υπόλοιπες τρεις είναι η ορθόδοξη αριστερή, η φιλελεύθερη και η συντηρητική. Η προώθηση του συμμετοχικού προϋπολογισμού έγινε από διάφορους αναπτυξιακούς φορείς και με διάφορους τρόπους, όπως πχ με την έκδοση βιβλίων, τη χρηματοδότηση διαφόρων μελετών κ.α. Οι διάφοροι αναπτυξιακοί οργανισμοί προσπάθησαν να ακολουθήσουν όσο το δυνατόν πιο πιστά το πρότυπο, αλλά και τους σκοπούς της ριζοσπαστικά δημοκρατικής γλώσσας, δηλαδή είχαν ως στόχο να εξαλείψουν και να μειώσουν τη φτώχεια, να επεκτείνουν τις υπηρεσιακές προοπτικές, να προωθήσουν τη διαφάνεια και την αξιοπιστία, να βελτιώσουν τη διοικητική και κυβερνητική αποτελεσματικότητα και νομιμότητα, να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη διαφθορά και τις πελατειακές σχέσεις. Ωστόσο, η φιλελεύθερη προσέγγιση που είχαν παρουσιάζει

μεγάλες διαφορές με τη δημοκρατική. Έτσι, σε αντίθεση με τα αριστερά κόμματα, των οποίων το όραμα για τον ΣΠ, τον αναδείκνυε σε μια διαδικασία επαναθεώρησης του σοσιαλισμού, οι αναπτυξιακοί οργανισμοί τον αντιλαμβάνονται ως ένα εργαλείο για να επαναθεωρήσουν την έννοια της ανάπτυξης. Η εισαγωγή του ΣΠ στις αναπτυξιακές διαδικασίες κατά τη δεκαετία του '90 φαίνεται να οφείλεται σε δύο παράγοντες (Röcke, n.d.): Ο πρώτος σχετίζεται με την ολοένα και πιο αυξημένη επιρροή που είχε η έννοια της συμμετοχής στην ανάπτυξη, ενώ ο δεύτερος αφορά στις έννοιες των «καλών θεσμών» ή της «καλής διακυβέρνησης», οι οποίες τίθενται ως προαπαιτούμενα για την οικονομική ανάπτυξη. Πολλοί φιλελεύθερης προσέγγισης υποστηρικτές του ΣΠ, θεωρούσαν ότι ο ΣΠ θα ενδυνάμωνε δυνητικά τον ρόλο των θεσμών κατά τη διάρκεια του δεύτερου γύρου της αγορα-προσανατολισμένης οικονομικής και διοικητικής αναδιάρθρωσης στην Νότια Αμερική, η οποία διαδραματίστηκε μετά από την αποτυχία που είχε το εγχείρημα του πρώτου γύρου, όσον αφορά στη μείωση της φτώχειας και στην αύξηση των αναπτυξιακών ρυθμών δεδομένης της πληθυσμιακής μείωσης. Όπως σημειώνει ο Campbell (2003, p. 8), «το επόμενο στάδιο αναδιαρθρώσεων στην περιφέρεια μετατοπίστηκε σε τοπικό επίπεδο, όπου νέα μοντέλα διακυβέρνησης εισήχθησαν. Αυτά τα μοντέλα σηματοδεύτηκαν από πρωτοποριακή διακυβέρνηση, από εξάπλωση της συμμετοχής και από νέες φόρμες αξιοπιστίας και εξόδων» (Sgueo, 2016). Υπό αυτό το πρίσμα, ο ΣΠ συνυπάρχει, αλλά και υποστηρίζει τις άλλες αναδιαμορφώσεις του δημόσιου τομέα, όπως η ιδιωτικοποίηση και η αναδιοργάνωση της δημόσιας απασχόλησης. Από τη μία, το όραμα της δημοκρατικής προσέγγισης για τον ΣΠ, επιδιώκει να νομιμοποιήσει τις κρατικές παρεμβάσεις, έτσι ώστε να παρέχει προστασία του κράτους απέναντι στις ιδιωτικοποιήσεις, αλλά και να εμπλέξει τους πολίτες στις αποφάσεις του ΣΠ, ενώ από την άλλη οι φιλελεύθερες προσεγγίσεις, οραματίζονται τον ΣΠ, αλλά και άλλες πρακτικές ως προϋποθέσεις μείωσης του κρατικού παρεμβατισμού, αλλά και ως μια ευρύτερη διαδικασία, η οποία συμπεριλαμβάνει

διαβουλεύσεις ανάμεσα στη διοίκηση και στους πολίτες, προβλέπει ενημέρωση των πολιτών, και χρήση εργαστηρίων, υλικών και χρημάτων που θα διατίθενται από τους πολίτες, για την εφαρμογή προγραμμάτων και την αποπληρωμή φόρων. Υπό μια έννοια θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι οι δύο προσεγγίσεις έχουν κάποια σημεία σύγκλισης, δεδομένου ότι αμφότερες οραματίζονται ότι ο ΣΠ θα υποστηρίξει την καπιταλιστική ανάπτυξη και παροτρύνουν τους πολίτες να δείξουν εμπιστοσύνη στη διοίκηση, κάτι που θα οδηγήσει σε σταθεροποίηση της δημοκρατίας. Ωστόσο και οι δύο πλευρές αδυνατούν να δουν ότι οι δημοκρατικοί βλέπουν τον ΣΠ ως ένα σχέδιο σοσιαλιστικό και αυτό το στοιχείο είναι που τονίζουν οι συντηρητικοί ως επικίνδυνο. Οι πρώτες απόπειρες για εφαρμογή του ΣΠ στο Πόρτο Αλέγρε, Μοντεβιδέο και Καρακάς, συνοδεύτηκαν από διάφορες κατηγορίες που εξέφραζαν τα πολιτικά κόμματα σχετικά με την επικινδυνότητα που είχαν τέτοιες πρακτικές για την σταθερότητα της περιοχής, ενώ υποστήριζαν ότι το κυβερνών κόμμα προωθούσε με εμμονικό τρόπο την αντιπροσωπευτική δημοκρατία (Sguelo, 2016).

Όσοι υποστηρίζουν την συντηρητική προσέγγιση, αντιμετωπίζουν τον ΣΠ ως μια αντιδημοκρατική και ασταθή πρακτική. Δύο κάπως αντιφατικές απόψεις προκύπτουν μέσα από το συγκεκριμένο πλαίσιο. Η μία είναι, ότι οι μη εκλεγμένοι εθελοντές συμμετέχοντες παίρνουν σταδιακά περισσότερη δύναμη από αυτούς που έχουν εκλεγεί (Sguelo, 2016). Έτσι, ο ΣΠ υπονομεύει την νομιμότητα της δημοτικής αρχής, κάτι που οδηγεί αναπόφευκτα σε φτωχή υπηρεσιακή πρόβλεψη και αστικό σχεδιασμό. Η άλλη άποψη είναι, ότι οι συμμετέχοντες στον ΣΠ γίνονται αντικείμενα χειραγώγησης από τα τοπικά κόμματα εξουσίας, τα οποία τους εξαπατούν δίνοντας τους την ψευδαίσθηση ότι κατέχουν αποφασιστικές θέσεις. Και στις δύο αυτές απόψεις αναδεικνύεται η σύνδεση που κάνουν οι συντηρητικής προσέγγισης υποστηρικτές μεταξύ του ΣΠ και του απολυταρχισμού. Αντιμετωπίζουν έτσι τον ΣΠ ως μια παράλληλη δύναμη της οποίας ο στόχος είναι η

αντικατάσταση της αντιπροσωπευτικής, πολυκομματικής δημοκρατίας και του καπιταλισμού με μονοκομματική σοσιαλιστική κυριαρχία, γεγονός που θα προκύψει μέσα από την άμεση σχέση ανάμεσα στους διοικητικούς κλάδους και τις μάζες (Röcke, n.d.). Ο ΣΠ δεν αποτελεί ένα αμερόληπτο τεχνικό εργαλείο, το οποίο είναι ανεξάρτητο από τη διοικητική και αναπτυξιακή συμμετοχή. Ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας για τον συμμετοχικό προϋπολογισμό, είτε έχει επηρεαστεί από ορισμένες εξουσιαστικές προσεγγίσεις, είτε δεν μπορεί να δει τις ιδεολογικές και πολιτικές διαμάχες ή ακόμα δεν μπορεί να λάβει υπόψη της αυτήν την πολιτική διαμάχη στην ανάλυση που κάνει. Πλήθος ακαδημαϊκών επικεντρώθηκαν στην ανάδειξη ορισμένων στοιχείων του ΣΠ, όπως τη συμμετοχικότητα των πολιτών, την σταδιακή πραγμάτωση, την ανάπτυξη η οποία είναι στοχευμένη και την ενισχυμένη συμμετοχική διακυβέρνηση. Οι αναλύσεις των συγκεκριμένων ακαδημαϊκών, ενώ μεν είναι πολύ εμπειρισταωμένες παρουσιάζουν αποκλειστικά το παράδειγμα της Βραζιλίας. Μέσα από τις αναλύσεις τους κατάφεραν να δείξουν ότι ο ΣΠ επιτυγχάνει τους περισσότερους στόχους του, έχοντας επηρεαστεί τόσο από τη δημοκρατική, όσο και από την φιλελεύθερη προσέγγιση (Shah, 2007). Οι στόχοι αυτοί σχετίζονται κυρίως με την αναδιανομή του δημόσιου πλούτου σε γειτονιές, όπου επικρατεί μεγάλη φτώχεια, με τη διεύρυνση της υπηρεσιακής πρόβλεψης ή τον εκδημοκρατισμό της υπάρχουσας υπηρεσιακής πρόβλεψης, αλλά και με την υποστήριξη της δημιουργίας καινούργιων συνδικάτων, με τη βελτίωση της διαφάνειας και τέλος με την αντιμετώπιση των πελατειακών σχέσεων. Επιπλέον, οι μελέτες αυτές έδωσαν και διάφορες εξηγήσεις για τυχόν αποτυχίες που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή του ΣΠ, προτείνοντας μία λίστα ορισμένων δυνητικά σημαντικών σχεδιαστικών στοιχείων και ικανών συνθηκών που οδηγούν σε επιτυχία του ΣΠ. Ο Navarro (2004) δίνει μια ολοκληρωμένη λίστα, η οποία είναι διαχωρισμένη σε διάφορες ενότητες που αφορούν την πολιτική, τη διοίκηση, την οικονομία, τη γεωγραφία και τέλος το νομικό πλαίσιο, αλλά και

μια ενότητα η οποία χαρακτηρίζεται ως «αντιφατική». Η πλειοψηφία των ακαδημαϊκών θεωρεί ως απαραίτητα στοιχεία για έναν επιτυχή ΣΠ τα εξής (Röcke, n.d.): πρώτον, την πολιτική βούληση, δεύτερον, τους επαρκείς πόρους, τρίτον την πολιτική αποκέντρωση και τελευταίο την προϋπάρχουσα κοινωνική οργάνωση. Όσον αφορά στο στοιχείο της «πολιτικής βούλησης» αυτό επεξηγείται αναλυτικά: Το παρόν κόμμα και κυρίως ο Δήμαρχος οφείλουν να δεσμευτούν να ανοίξουν διαύλους για συμμετοχή των πολιτών έτσι, ώστε να υπάρξει διαμοιρασμός της δυναμικής της λήψης αποφάσεων. Σχετικά με τους «Επαρκείς πόρους», πρέπει να γίνεται αποτελεσματικός έλεγχος των εσόδων από την δημοτική διοίκηση έτσι, ώστε να καθίσταται δυνατές οι επενδύσεις σε δημόσια έργα και κοινωνικά προγράμματα (Sgueo, 2016). Όσον αφορά στην «Πολιτική αποκέντρωσης», αυτό σημαίνει ότι η εκλογή της δημοτικής διοικήσεως πρέπει να γίνεται με δημοκρατικό τρόπο. Σχετικά με το «Κοινωνικό κεφάλαιο», η τοπική κοινωνία πρέπει να είναι έτοιμη και ικανή, ώστε να δημιουργήσει κοινωνικά συνδικάτα, των οποίων η κατανομή να καταλαμβάνει το σύνολο του εύρους της τοπικής διοίκησης και τα οποία θα έχουν τη μορφή ενός οργανωμένου και αυτόνομου δικτύου. «Τεχνοκρατική επάρκεια» σημαίνει ότι η στελέχωση της δημοτικής αρχής θα πρέπει να αποτελείται από καταρτισμένους εργαζόμενους. Το «Μικρό μέγεθος» σημαίνει ότι οι χωρικές Μονάδες Λήψης Αποφάσεων (ΜΛΑ) του ΣΠ, δεν θα πρέπει να είναι τόσο μεγάλες, ώστε να εμποδίζουν την επιλεκτική δράση. Η ύπαρξη «Νομικής δομής» σημαίνει ότι το υπάρχον νομικό πλαίσιο πρέπει να συμβάλλει στην προώθηση της συμμετοχής σε αποφάσεις που σχετίζονται με τον προϋπολογισμό. Ο ΣΠ αποτελεί έναν πολιτικό θεσμό, στον οποίο ανήκει και ο ανταγωνισμός μεταξύ των κομμάτων. Πλήθος πολιτικών ηγετών επιχειρεί την εισαγωγή στρατηγικών σχεδιασμού του ΣΠ, για την εξυπηρέτηση πολλαπλών στόχων, συμπεριλαμβανομένων της απόκτησης εκλογικής υποστήριξης, της αποδυνάμωσης των αντιπάλων, του σχηματισμού συμμαχιών και της εκπλήρωσης ιδεολογικών δεσμεύσεων

(Mieg and Törfer, 2013). Βέβαια τα αποτελέσματα κάθε εγχειρήματος δεν συνάδουν πάντα με τις προθέσεις δεδομένου ότι άλλοι παράγοντες παρεμβάλλονται και επηρεάζουν την έκβαση των γεγονότων συμπεριλαμβάνοντας σε αυτούς τους παράγοντες και τους πολιτικούς αντιπάλους. Το στοιχείο αυτό κρίνεται πολύ σημαντικό σε εθνικό επίπεδο, όπου παρατηρείται πολλές φορές μια σύγκρουση μεταξύ των πολιτικών φιλοδοξιών και των πολιτικών σχεδίων, τα οποία έχουν όσοι βρίσκονται στην εξουσία (Cabannes, 2004).

3.2. ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός επιτρέπει στους πολίτες να παίρνουν μέρος στις διαδικασίες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αυτό σημαίνει αυτόματα ότι το κομμάτι της πολιτικής μετατοπίζεται στο πεδίο της δημόσιας ζωής, χωρίς να αφήνει απέξω τους πολίτες. Έτσι, το αντικείμενο της πολιτικής διευρύνεται, δεν αφορά δηλαδή την πολιτική με την στενή έννοια του όρου, αλλά σχετίζεται με διαδικασίες εκδημοκρατισμού και κοινωνικοποίησης των μέσων λήψης αποφάσεων. Παράλληλα, επιδιώκεται να δοθούν απαντήσεις σχετικά με τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους που υπάρχουν, ώστε οι πολίτες να μπορούν να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή, αλλά και σχετικά με τη δυνατότητα των τοπικών φορέων για μετασχηματισμό των ήδη υπάρχοντων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών σχέσεων. Οι συνθήκες όμως, μέσα στις οποίες μπορεί να καταρτιστεί ο δημοτικός προϋπολογισμός, είναι συνθήκες στις οποίες οι υπάρχοντες πόροι είναι πολύ περιορισμένοι, ενώ παράλληλα συνυπάρχουν πολλαπλά συμφέροντα, τα οποία είναι αλληλοσυγκρουόμενα. Αυτό σημαίνει ότι η εφαρμογή του δημοτικού προϋπολογισμού είναι μια διαδικασία η οποία είναι αρκετά δύσκολη, δεδομένου ότι θα συναντήσει στην

πορεία της μεγάλης αντιστάσεις και εμπόδια, κάτι που με τη σειρά του θα δυσχεράνει και την λήψη πρωτοβουλιών από τους πολιτικούς φορείς. Συνενώνοντας λοιπόν, τους μηχανισμούς της άμεσης και αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, ο συμμετοχικός προϋπολογισμός συμβάλλει στην μεταφορά της πολιτικής δύναμης από τις δημοτικές αρχές στους ίδιους τους πολίτες. Το εγχείρημα αυτό βέβαια δεν σημαίνει αποποίηση των πολιτικών ευθυνών που σχετίζονται με την εφαρμογή του εκάστοτε προεκλογικού προγράμματος. Τεχνικά, οι πολίτες μπορούν πλέον να καθορίσουν το πρόγραμμα του δήμου μέσα από τη θέσπιση των προτεραιοτήτων και την λήψη αποφάσεων, τα οποία εκπορεύονται από τους ίδιους τους πολίτες. Παράλληλα, το γεγονός ότι πλέον δεν υπάρχει κεντρικός δημοτικός σχεδιασμός, κάνει επιτακτική την ανάγκη, η δημοτική αρχή να αναζητήσει και να εφεύρει νέους και διαφορετικούς τρόπους δράσης. Επιπλέον η εισαγωγή του συμμετοχικού προϋπολογισμού στον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης θέτει νέες προκλήσεις και στο πεδίο που σχετίζεται με τους μηχανισμούς της διοίκησης. Έτσι, θα πρέπει να αναπτυχθούν νέες διοικητικές πρακτικές, οι οποίες αφορούν κατά κύριο λόγο την παράλληλη συνεργασία ανάμεσα στους διοικητικούς τομείς, αλλά και στην σύναψη καλών σχέσεων με πολίτες και άλλους τοπικούς φορείς. Όσον αφορά στην κοινωνική συμμετοχή, κρίνεται απαραίτητο να θεσπιστεί μια αντιπροσώπευση, η οποία θα κατανέμεται όσο πιο ισοδύναμα γίνεται, έτσι ώστε να καταστεί εφικτή η καταπολέμηση πελατειακών σχέσεων και πρακτικών, οι οποίες αποτελούν σύνηθες φαινόμενο στις τοπικές κοινωνίες, ενώ παράλληλα η δημοτική αρχή οφείλει να παρέχει εγγυήσεις για τους τρόπους λήψης αποφάσεων, οι οποίοι πρέπει να γίνονται συλλογικά και δημοκρατικά (Röcke, n.d.). Για την επίτευξη αυτού του στόχου, είναι επίσης αναγκαίο να συμμετέχουν στις όλες διαδικασίες οι συνοικιακοί σύνδεσμοι, αλλά και όλες οι υπάρχουσες συλλογικές οργανώσεις. Στην εφαρμογή λοιπόν του συμμετοχικού προϋπολογισμού φαίνεται ότι υπάρχει μια αντίφαση: Από την μια μεριά, οι δημοτικές αρχές μπορούν να προσδίδουν

πολιτικές εξουσίες και δικαιώματα πολιτικού και διοικητικού περιεχομένου στους ανθρώπους. Από την άλλη μεριά όμως για να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα το σχέδιο του συμμετοχικού προϋπολογισμού κρίνεται απαραίτητο, σε διοικητικό τουλάχιστον πλαίσιο, να υπάρχει μια συγκεκριμένη διοικητική αρχή που να θέτει και να ορίζει τις κύριες κατευθυντήριες γραμμές. Για όλους τους παραπάνω λόγους κρίνεται χρήσιμη η εμπλοκή των πολιτών στις διαδικασίες του συμμετοχικού προϋπολογισμού. Υπάρχει η ερμηνεία και η παρατήρηση του αργού τρόπου με τον οποίο κινούνται οι διαδικασίες όταν συμπεριλαμβάνονται σε αυτές πολλά άτομα και πολίτες. Αν όμως κρίνεται απαραίτητη και θεμιτή η συγκεκριμένη ιδέα για την βελτίωση της ζωής των πολιτών, τότε οφείλει να υπάρξει ένας τρόπος παράκαμψης αυτής της δυσκολίας και η ερμηνεία της ως δεδομένη (Shah, 2007).

3.2.1. ΈΝΝΟΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Δεν υπάρχει τυποποιημένη προσέγγιση όσον αφορά τον ΣΠ, αλλά μάλλον μια σειρά από πειράματα προσαρμοσμένα στις ειδικές ανάγκες της διοίκησης που επιδιώκουν τη συμμετοχή των πολιτών, των εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών στις δημοσιονομικές διαδικασίες. Εντούτοις, τυπικά παραδείγματα ΣΠ διαιρούν τη διαδικασία σε τρεις φάσεις :

- Η πρώτη φάση είναι αφιερωμένη στην οργάνωση και μπορεί να περιλαμβάνει τη διαίρεση της τοπικής αρχής σε μικρότερες ομάδες, καθώς και τον προγραμματισμό των δημόσιων συνεδριάσεων κατά τη διάρκεια της χρήσης.

- Η δεύτερη φάση συνίσταται στη συζήτηση και τη διαπραγμάτευση σχετικά με την κατανομή του πόρων μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των κυβερνητικών φορέων (ιδανικά αυτή η φάση πρέπει να ολοκληρωθεί με τον προσδιορισμό ενός συνόλου προτεραιοτήτων δαπανών) (Röcke, n.d.).
- Η τρίτη φάση περιλαμβάνει την εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνονται και την επίβλεψη και την παροχή στοιχείων για τις δραστηριότητες.

Προσπαθώντας να αποδοθεί με σαφήνεια ο ορισμός της έννοιας «Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ)» θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως είναι η συμμετοχή του πολίτη μέσω ανοικτής διαδικασίας στις αποφάσεις που λαμβάνουν οι φορείς που αποτελούν τη δημόσια διοίκηση και η οποία έχει σχέση με τον προσδιορισμό των ορίων του σκοπού, καθώς και τον τμηματικό ή τον συνολικό καταμερισμό που αφορούν τους οικονομικούς πόρους. Έχει τη μορφή αυτορυθμιζόμενης διαδικασίας ανάλογα πάντα με την ιδιαιτερότητα που εμφανίζει η κάθε περίπτωση στην οποία όσοι συμμετέχουν προσδιορίζουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό το σύνολο των κανόνων που τη ρυθμίζουν, καθώς και το σύνολο των κριτηρίων για να κατανεμηθούν οι πόροι. Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός έχει θεωρητικά ως σκοπό να ενισχύσει την τοπική δημοκρατία, τη διαφάνεια, καθώς και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και της κατάρτισης του συνόλου που απαρτίζεται από πολιτικούς. Μέσω του ΣΠ υπάρχει εκδημοκρατισμός της διαδικασίας με την οποία κατανέμονται οι πόροι και εκ παραλλήλου πραγματοποιείται ενεργοποίηση της τοπικής κοινότητας, προώθηση του τοπικού διαλόγου, ενώ προκύπτουν οι σωστές συνθήκες και όροι για να υπάρχει έλεγχος από τα κατώτερα επίπεδα στα ανώτερα (Shah, 2007).

3.2.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Για να πραγματοποιηθεί ο ΣΠ με δεδομένο τις αποφάσεις της παγκόσμιας Τράπεζας απαιτούνται οι παρακάτω διεργασίες, οι οποίες χαρακτηρίζονται και ως αρχές (Röcke, n.d.):

- Ο Δήμος θα πρέπει να χωρίζεται σε μικρότερα μέρη για τη διευκόλυνση της διοργάνωσης συγκεντρώσεων και του καταμερισμού που αφορά τους πόρους.
- Οι συγκεντρώσεις, οι οποίες έχουν τη χρηματοδότηση της τοπικής αρχής πραγματοποιούνται όλο το χρόνο και αποτελούνται από ένα σύνολο διαφορετικών παραμέτρων αναφορικά με τον προϋπολογισμό και τη διαδικασία που λαμβάνονται οι αποφάσεις. Για παράδειγμα αποτελούνται από τις παραμέτρους της πληροφόρησης και της ενημέρωσης, των προτάσεων που αφορούν την πολιτική, της διαβούλευσης για τις προτάσεις, της επιλογής της πολιτικής και στις δράσεις και της εκλογής ατόμων που θα οριστούν ως αντιπρόσωποι.
- Να σχηματιστούν δείκτες για την ποιότητα που αφορούν τη ζωή (Quality of Life Index), που θα αποτελούν τη βάση για να λαμβάνονται αποφάσεις σχετικές με τις ενέργειες που θα πρέπει να πραγματοποιούνται για να κατανέμονται οι πόροι στους τόπους που παρουσιάζεται ανεπάρκεια.
- Να διοργανώνεται δημόσια διαβούλευση ανάμεσα στους συμμετέχοντες δημότες και στους απλούς δημότες με την τοπική αρχή αναφορικά με το πώς θα κατανεμηθούν οι πόροι, καθώς και ενημέρωση για την πολιτική που θα εφαρμοστεί.

- Οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι να διοργανώνουν επισκέψεις στους τόπους που θα υλοποιηθούν έργα πριν την πραγματοποίηση της τελικής ψηφοφορίας με σκοπό να αξιολογηθούν ως προς τις απαιτήσεις των κοινωνικών αναγκών.
- Να διοργανώνεται ψηφοφορία από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους για το σύνολο των έργων και να δημοσιοποιείται το αποτέλεσμα της στους πολίτες.
- Να εκλέγεται συμβούλιο αποτελούμενο από άτομα που θα αντιπροσωπεύουν τις Δημοτικές γεωγραφικές ενότητες και το οποίο θα έχει τη δυνατότητα παρακολούθησης για τον τρόπο που υλοποιείται το πρόγραμμα.
- Ο Δήμαρχος στέλνει τον συμμετοχικό προϋπολογισμό, ο οποίος είναι εγκεκριμένος από την τοπική κοινότητα στην αρμόδια οικονομική επιτροπή για να εγκριθεί από αυτήν και η οποία μπορεί να προχωρήσει στην απόρριψη κάποιων έργων.
- Να πραγματοποιείται ετήσιος απολογισμός, ο οποίος θα παρέχει ενημέρωση με αναλυτικό τρόπο σχετική με τα έργα και τις ευρύτερες δράσεις που υλοποιήθηκαν.
- Να δημιουργούνται επιτροπές στην γειτονιά που θα έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης του σχεδιασμού και της υλοποίησης που έχουν εξαγγείλει οι πολιτικοί.

Όπως ήδη προαναφέραμε υπάρχουν πολλές μέθοδοι, όσον αφορά τις πρακτικές του ΣΠ διεθνώς, ανάλογα με την τοπική ιδιαιτερότητα. Η προσπάθεια να ομαδοποιηθούν οι μέθοδοι αυτοί θα οδηγούσε σε δύο βασικά είδη :

1. Στο πρώτο είδος συναντά κανείς τις μεθόδους στις οποίες περιλαμβάνονται πιο άμεσες ενέργειες, οι οποίες παρέχουν μεγαλύτερη αυτονομία στις αποφάσεις που λαμβάνονται για τις τοπικές κοινωνίες. Αυτές οι μέθοδοι συναντώνται κυρίως στη Λατινική Αμερική (Shah, 2007).

2. Στο δεύτερο είδος συναντά κανείς τις μεθόδους των οποίων ο τρόπος προσέγγισης είναι κύριος συμβουλευτικός και σκοπό έχουν να ενισχυθεί η αποτελεσματική διαχείριση, προάγοντας τις συνθήκες που επιτρέπουν να γίνεται φανερός ο τρόπος της διαχείρισης. Τις μεθόδους αυτές τις συναντούμε κυρίως στις χώρες της βορειο-κεντρικής Ευρώπης, σε κάποιες χώρες στην αφρικανική Ήπειρο και στον Καναδά.

Αναφερόμενοι στο δεύτερο είδος και ειδικά στις Ευρωπαϊκές χώρες από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός εξαπλώνεται σημαντικά, γεγονός το οποίο συνδέεται με το σύνολο των ζητημάτων που έχουν προκύψει εξαιτίας της αποκέντρωσης , των νέων μορφών που εμφανίζει η διακυβέρνηση, τις προσπάθειες διαμόρφωσης καινούργιων πλαισίων για να αναπτυχθεί η εμπιστοσύνη ανάμεσα στην τοπική κοινωνία και στις τοπικές αρχές, αλλά και ζητημάτων που έχουν σχέση με την αποτελεσματικότητα της πολιτικής, καθώς και οι δράσεις οι οποίες πραγματοποιούνται. Τα είδη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού που συναντούμε στις διαφορές πόλεις της Ευρώπης είναι διαφορετικά, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε πόλης και τη θέληση που έχει η κάθε τοπική αρχή.

Για να εφαρμοστεί με επιτυχία ο συμμετοχικός προϋπολογισμός επιβάλλεται να αναδεικνύεται η θέληση που θα επιδείξει η τοπική αρχή να προωθηθεί μια τέτοιου είδους συμμετοχική διαδικασία που ουσιαστικά είναι μία πρακτική που αποδέχεται τον έλεγχο εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας και έχει το νόημα πώς αποκεντρώνεται η εξουσία στους δήμους, όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις. Σπουδαίας σημασίας επίσης, είναι οι ευρύτερες πολιτικές συνθήκες, οι οποίες επικρατούν και κατά πόσο λειτουργούν ευνοϊκά στο να υιοθετηθούν αυτού του είδους οι πρακτικές. Οι συνθήκες πέραν των πολιτικών χαρακτηριστικών ενδεχομένως να σχετίζονται και με άλλους παράγοντες για παράδειγμα της τεχνολογικής εξέλιξης μέσω της οποίας ενδέχεται να ευνοείται η ανάπτυξη τέτοιου είδους μεθόδων. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει επίσης το

είδος της τοπικής κουλτούρας και των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει η τοπική κοινότητα σχετικά με την προοπτική να συμμετέχει, της δεκτικότητας, καθώς επίσης και της συλλογικής ωριμότητας που παρουσιάζει (Röcke, n.d.).

3.3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Από τον McGee (2003), ξεχωρίζονται πέντε τύποι για συμμετοχή στις χώρες αυτές (Sgueo, 2016):

1. Ο τύπος της ανταλλαγής πληροφόρησης
2. Ο τύπος της παραγωγής πληροφόρησης
3. Ο τύπος της συμβουλευτικής ομάδας.
4. Ο τύπος της κοινής λήψης αποφάσεων.
5. Ο τύπος της έναρξης και έλεγχος εκ μέρους των κοινωνικών εταίρων, όπου μπορεί να γίνει ομαδοποίηση σε δύο κατηγορίες: Δράσεις ΣΠ που έχουν άμεση εξάρτηση από την πληροφόρηση και τον πολιτειακό χώρο (τύποι 1,3,4) και δράσεις που δεν εξαρτώνται από την τοπική αυτοδιοίκηση (τύποι 2,5). Αναφερόμαστε λοιπόν σε ΣΠ βασιζόμενοι στους πέντε παραπάνω τύπους και με σύντομη ανακεφαλαίωση των βασικών τους χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων.

Παραγωγή πληροφορίας

Το σύνολο των κοινωνικών φορέων πραγματοποιώντας ανάλυση της δημόσιας πολιτικής, των προϋπολογισμών και των παροχών σε υπηρεσίες, απέκτησαν σε παγκόσμιο επίπεδο, λόγο στο δημόσιο χώρο. Το αποτέλεσμα είναι διαθέσιμο σε αυτούς που λαμβάνουν αποφάσεις με άμεσο ή με έμμεσο τρόπο προσπαθώντας να γίνει επέκταση της εμπλοκής και της δέσμευσης του πολίτη και των διαδικασιών με τη δημόσια πολιτική. Σε ένα σύνολο περιπτώσεων που έχουν μελετηθεί στον Ευρωπαϊκό χώρο παράγονται πληροφορίες από τους πολίτες, οι οποίες με τη μορφή εισερχόμενου υλικού συντελούν στο να ληφθούν κοινές αποφάσεις (τύπος 4) ανάμεσα στην τοπική αυτοδιοίκηση και τους κατοίκους. Η Ρωσία και η Ουκρανία που εφαρμόζεται αυτός ο τύπος ΣΠ, αποτελούν μοναδική περίπτωση, αφού έχουν δημιουργηθεί σε τοπικό επίπεδο μέσω δυναμικών κοινωνικών φορέων και χωρίς την ύπαρξη συμβουλευτικών διαδικασιών και χώρου από τους ΟΤΑ. Δημιούργησαν τον χώρο εκ του αποτελέσματος των ενεργειών ενδεχομένως, επειδή όπου υπάρχει έλλειψη πλούτου των τοπικών αυτοδιοικήσεων υπάρχει δυνατότητα της διαδικασίας εφαρμογής ΣΠ με το να χρησιμοποιηθεί εφαρμοσμένος προϋπολογισμός. Εδώ συνδυάζονται τρία είδη πληροφοριών για να παραχθεί ΣΠ: Και στις δύο χώρες οι προσπάθειες αφορούσαν: Επιβεβαίωση της νομιμότητας της εφαρμογής με χρήση έγκυρων μεθόδων και παράγοντας καλής ποιότητας πληροφοριών. Χτίσιμο τοπικών συμμαχιών με άλλους κοινωνικούς φορείς. Ενημέρωση από τοπικά μέσα επικοινωνίας. Οικοδόμηση κλίματος κατανόησης και ικανοτήτων μέσω σεμιναρίων. Διάχυση πληροφοριών και αποτελεσμάτων μέσω ΜΜΕ, διοργάνωσης γεγονότων και άλλων μέσων. Και στις δύο περιπτώσεις υπήρξαν επαφές με άλλες διεθνής ΜΚΟ, που βοήθησαν με τα επιτυχημένα προγράμματα σε άλλες χώρες. Φορείς του εξωτερικού ενδυνάμωσαν την παρουσία των κοινωνικών φορέων. Τις αναλύσεις που αφορούν την ποιότητα πολιτικής και τους θεσμούς όσον αφορά τον προϋπολογισμό, της ανάλυσης στη δημόσια πολιτική και τις αποφάσεις

για τον προϋπολογισμό και τις έρευνες που πραγματοποιούνται για να παρέχονται ποιοτικές υπηρεσίες. Με την εφαρμογή στη Ρωσία και στην Ουκρανία ήθελαν να επιβεβαιώσουν τη νομιμότητα που έχει η εφαρμογή χρησιμοποιώντας έγκυρες μεθόδους και πως αποτελεί συντελεστή λήψης καλής ποιότητας πληροφόρησης. Επιπρόσθετα, ήθελαν να δημιουργηθούν τοπικές συμμαχίες με τη σύμπραξη άλλων κοινωνικών φορέων, εποικοδομητικό κλίμα όσον αφορά την κατανόηση και τις ικανότητες με σεμινάρια, εκροή σε πληροφορίες και αποτελέσματα διαμέσου των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Υπήρξε βέβαια επαφή και με άλλες ΜΚΟ που έδωσαν πολύτιμη βοήθεια μέσω των επιτυχημένων προγραμμάτων που είχαν εφαρμοστεί σε άλλα κράτη.

Ανταλλαγή πληροφοριών, Συμβουλευτικότητα, Κοινή Λήψη Αποφάσεων.

Οι χώρες αυτές εμφανίζουν κατά κανόνα τις τρεις αυτές μορφές ΣΠ. Οι εκτιμήσεις για τον προϋπολογισμό γίνονται ανά τμήμα περιφερειακών ενοτήτων, εφόσον παρέχονται από τους δήμους εγκυρότερες πληροφορίες για το πώς θα χρησιμοποιηθούν οι πόροι τους, στις συνελεύσεις αυτές υπάρχει συμμετοχή ομάδων που σχεδιάζει επένδυση κεφαλαίων. οι δύο αυτές χώρες δίνουν την περιγραφή δύο μηχανισμών που είναι απαραίτητη η συνεισφορά του πολίτη με έναν τρόπο που δημιουργείται αύξηση της συμμετοχής. Στη χώρα της Αρμενίας η εφαρμογή άρχισε κατόπιν πρωτοβουλίας από ένα τρίτο κόμμα αντιμετωπίζοντας αντιδράσεις από τις αρχές της πόλης, ενώ υπήρχε δυσκολία στη διαχείριση των προσδοκιών του λαού λόγω του ότι υπήρχε έλλειψη επάρκειας των ΟΤΑ διοικητικά και οικονομικά.

Αντίθετα στη χώρα της Πολωνίας παρά τις αρχικές αντιδράσεις οι επίσημοι τελικά συμμετείχαν στην προσπάθεια αφού έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στο να είναι επαρκείς οι πόροι για να υπάρχει κινητοποίηση των πολιτών. Αναφερόμενοι στις δύο αυτές περιοχές,

οι πληροφορίες αφορούσαν μόνο ότι προτιμούσαν οι πολίτες δίχως να εμπλέκονται σε διαλόγους με τις τοπικές αρχές.

Συμβουλευτικές Ομάδες

Το σύνολο των ομάδων που απαρτίζονται από πολίτες μεταφέρουν εμπειρίες και γνώσεις για να επιλυθούν τοπικά προβλήματα και ενισχύεται ο διάλογος σε ζητήματα που έχουν σχέση μεταξύ τους με στόχο την επίλυση των αντιπαραθέσεων (Serban 2002), επομένως επιτυγχάνεται ενίσχυση της διαφάνειας και της δημοκρατικότητας. Σε περιοχές της Ρωσίας της Αλβανίας και της Ρουμανίας διορίστηκαν μέσω των δήμων τοπικοί ομαδάρχες, ως σύμβουλοι. Εδώ υπήρξε πρωτοπορία στη διαφάνεια των δράσεων και στην πρόσκληση των πολιτών για συμμετοχή.

Έναρξη και έλεγχος από Κοινωνικούς Εταίρους

Η εκμετάλλευση της ικανότητας και της τεχνογνωσίας που διέπουν τους επαγγελματίες που ασχολούνται με την ανάπτυξη από δήμους αρκετών χωρών, εξασφάλισαν να διαχειριστούν το πρόγραμμα οι ίδιοι εταίροι.

3.4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Οι Goetz and Gaventa (2001), αναφέρουν ότι μέσω της φύσης και της οργάνωσης του πολιτικού συστήματος δημιουργείται προσδιορισμός του επιπέδου και της ποιότητας που υπάρχει στη συμμετοχή στις ομάδες που δημιουργούν οι πολίτες (κοινωνικό περιβάλλον) και προσδιορισμός της φύσης και της δύναμης μιας χώρας (διοικητικό περιβάλλον). Οι

κοινωνικές ομάδες μπορούν με τη χρήση των απαραίτητων εφοδίων (της κοινωνικής οργάνωσης κ.λπ) να λειτουργήσουν αποτελεσματικά. Είναι δυνατόν όμως μέσω του πολιτικού περιβάλλοντος να δημιουργηθούν εμπόδια που να δημιουργήσουν αρνητικό αποτέλεσμα στην περίπτωση που οι ομάδες δεν συμφωνούν με τη λειτουργία του συστήματος. Στην περίπτωση που οι ομάδες πολιτών δεν θεωρήσουν ότι το να συμμετέχουν ενδεχομένως να είναι αποτελεσματικό λαμβάνοντας υπόψιν τη φύση και το πώς διανέμεται η ισχύς στην κοινωνία, δεν θα συμμετέχουν με αποτέλεσμα να υποβιβάζεται μέσω του πολιτικού συστήματος η αξιοπιστία της συμμετοχής (Fox, 2000) (Sintomer, Röcke and Herzberg, n.d.). Η Περιφερειακή περίπτωση μελετών παρέχει αμυδρές αποτιμήσεις στις επιρροές των Θεσμών του επιπέδου και της ποιότητας στη συμμετοχή του πολίτη. Ωστόσο αποδεικνύουν τι σημασία που έχει το λειτουργικό πολυκομματικό σύστημα. Εξαιτίας της προσωπολατρίας και του πελατειακού συστήματος των κομμάτων καθίσταται αδύναμος ο πολιτικός κομματικός θεσμός και επομένως δεν είναι δυνατόν να υπάρξει δύναμη πολιτικής φωνής και Κοινωνικής αποδοχής από το σύνολο των κοινωνικών ομάδων. Σπουδαίος παράγοντας είναι να αποτιμηθεί η πολιτική διάσταση. Όταν υπάρχει αρνητικό πολιτικό περιεχόμενο και αρνητικοί θεσμοί, καθώς και έλλειψη από αντισταθμιστικές δυνάμεις για κοινωνικό ενδιαφέρον και δράση τότε θα πρέπει να υπάρχει απαγόρευση της ανάπτυξης του ΣΠ (Sintomer, Röcke and Herzberg, n.d.).

Οι Giovanni Allegretti και Carsten Herzberg αναφέρουν πως η εφαρμογή των πρώτων πειραμάτων του συμμετοχικού προϋπολογισμού στις Ευρωπαϊκές χώρες άρχισε πριν από 6 χρόνια με προσπάθεια γνωστοποίησης στον κόσμο, της ιδέας για την εκδημοκρατικοποίηση της δημοτικής διαχείρισης στη Λατινική Αμερική με σκοπό την απόκτηση ενεργού ρόλου στην διαδικασία των επενδυτικών προτεραιοτήτων στις τοπικές αυτοδιοικήσεις από τους πολίτες. Κατόπιν τούτου δημιουργήθηκε η ύπαρξη ενός

πολιτικού κινήματος που κύριος φορέας του ήταν το παγκόσμιο φόρουμ τοπικής αυτοδιοίκησης της κοινωνικής ένταξης με σκοπό τις αλλαγές στη νοοτροπία και στον τρόπο ζωής του πολίτη για να περιοριστεί η οικολογική καταστροφή, να εξοικονομηθεί ενέργεια κλπ. και η δημιουργία μιας νοοτροπίας για εναλλακτικές λύσεις μέσω της συμμετοχής. Στη σημερινή εποχή γίνονται συζητήσεις για τον ΣΠ στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο ως προς τον τομέα της αποκέντρωσης, τη νέα μορφή διακυβέρνησης, και τη διαφορετική σχέση ανάμεσα στην τοπική εξουσία και τον πολίτη. Το γεγονός του ότι μεγεθύνονται τα αστικά κέντρα οδηγεί στην ανάγκη να συμμετέχει η πόλη στις αποφάσεις που πρόκειται να ληφθούν. Δημιουργούνται λοιπόν οι κατάλληλες συνθήκες για να ανοίξει η τοπική αυτοδιοίκηση στους κατοίκους, ενώ επανέρχεται το θέμα που αφορά την εμπιστοσύνη ανάμεσα στους πολίτες και τους πολιτικούς (SINTOMER, HERZBERG and RÖCKE, 2008).

Μέσω του συμμετοχικού προϋπολογισμού πραγματοποιείται μία προσπάθεια να επιτευχθεί συναίνεση συγκεκριμένων θεμάτων, ωστόσο δεν έχει τη σημασία πως ο ρόλος των πολιτών είναι τόσο ενισχυμένος, όταν πρόκειται να οριστικοποιηθούν οι αποφάσεις. Οι βασικότεροι από τους στόχους του είναι οι εξής (Sgueo, 2016):

- Ο ισότιμος τρόπος πρόσβασης των πολιτών στις αποφάσεις που λαμβάνονται αναφορικά με τις ανάγκες προτεραιότητας των δήμων στις δαπάνες.
- Να αναπτυχθούν οι θεσμοί βασιζόμενοι στο ηθικό σημείο.
- Να ευαισθητοποιηθούν οι κάτοικοι σε ότι αφορά την πόλη τους
- Να αντιμετωπίζονται οι στρεβλώσεις που δημιουργούνται από την αγορά
- Να διαδοθούν οι μορφές «αλληλεγγύης στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης» κ.ά

3.4.1. ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΕ

2001 – Δήμοι της Γαλλίας, Ισπανίας και Ιταλίας εισάγουν τον ΣΠ.

2008 - Η Λισαβόνα είναι η πρώτη ευρωπαϊκή πόλη που εισαγάγει online ΣΠ.

2008 - Ο Σύνδεσμος Δήμων και οι περιφέρειες στη Σουηδία προωθούν Πειράματα ΣΠ σε ολόκληρη τη χώρα.

2009 - Η Πολωνία υιοθετεί νόμο που θεσπίζει ένα ταμείο για την υποστήριξη της καθιέρωσης του ΣΠ βασισμένου στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο.

2014 - Με την υιοθέτηση του ΣΠ η πόλη του Παρισιού γίνεται το σπίτι του μεγαλύτερου συμμετοχικού προϋπολογισμού στην Ευρώπη (Sgueo, 2016).

Η Γαλλική εμπειρία

Το 2002, ο νόμος "Vaillant" έκανε υποχρεωτική τη δημιουργία Συμβουλίων Περιφερειών σε όλες τις πόλεις με περισσότερους από 80.000 κατοίκους. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, ο ρόλος τους είναι απλώς συμβουλευτικός και τους συνδέει αποκλειστικά με τους θεσμούς των πόλεων. Δεν θεωρούνται αυτόνομοι χώροι για την αυτοοργάνωση των κατοίκων.

Επιπλέον, ασχολούνται με μικρο-τοπικές πληροφορίες σχετικά με τη διαχείριση των μεταφορών, τη στέγαση, τον πολεοδομικό σχεδιασμό, την ασφάλεια, τη χρήση δημόσιων χώρων κλπ. Σε ορισμένα σημεία, τα «περιφερειακά χαρτοφυλάκια» εισήγαγαν πιο «στερεές» μορφές, κοινής διαχείρισης σε μικρο-τοπική κλίμακα. Οι πολίτες, συγκεντρωμένοι σε ανοικτές συνελεύσεις ή σε συναντήσεις των εκπροσώπων, μπορούν να

αποφασίσουν για την κατανομή των χρημάτων (συνήθως οριακά και συχνά υπόκεινται στην προσεκτική εξέταση των Επαρχιακών Συμβουλίων) σε επενδύσεις υποδομής ή σε συγκεκριμένα τοπικά σχέδια.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΠ παρουσιάστηκε ως ένα ισχυρό πολιτικο-ιδεολογικό πρόγραμμα που προωθήθηκε από ορισμένα κόμματα της κοινοβουλευτικής Αριστεράς ως μέρος μιας προσπάθειας να σταματήσει η τοπική αιμορραγία των ψήφων μέσω μιας συγκεκριμένης πάλης ενάντια στον παραδοσιακό «κεντραλισμό». Το σημείο αναφοράς είναι το Πόρτο Αλέγκρε που, σε περιόδους νεοφιλελευθερισμού, έχει γίνει το σύμβολο ενός πιθανού εναλλακτικού τρόπου διακυβέρνησης ενός τόπου.

Συνοπτικά, οι γαλλικές υποθέσεις τείνουν να έχουν τρεις γενικούς στόχους:

- **Την ενίσχυση της δημόσιας διοίκησης και της «τοπικής διακυβέρνησης»,** μέσω της ενσωμάτωσης των καθημερινών εμπειριών της τοπικής πολιτικής και της προώθησης των οριζόντιων δεσμών μεταξύ κοινωνικών φορέων.
- **Τον μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων.** Οι ΣΠ βρίσκουν συχνά ιδιαίτερα εύφορο έδαφος, σε πόλεις που συγκεντρώνουν τα πιο μειονεκτούντα κοινωνικά στρώματα (ιδιαίτερα στη μητροπολιτική περιοχή του Παρισιού). Ο στόχος του κοινωνικού διαλόγου εδώ είναι να δημιουργηθεί συναίνεση και ταυτόχρονα να ενισχυθεί η ευελιξία, η αλληλεγγύη και να εξουδετερωθούν οι κοινωνικές εντάσεις μέσω της κατασκευαστικής χρήσης της «σύγκρουσης».
- Ο τρίτος στόχος αναφέρεται άμεσα **στη συμμετοχική δημοκρατία,** υπογραμμίζοντας τη διαφορά μεταξύ της «συμμετοχικής δημοκρατίας» και της απλούστερης παραδοσιακής δημοκρατικής έννοιας της «πολιτικής εγγύτητας». Αυτό που λείπει από την τελευταία είναι η αναγνώριση του ρόλου των συμμετεχόντων κατοίκων, ως παραγόντων λήψης αποφάσεων.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που συνδέει τις διάφορες γαλλικές εμπειρίες είναι το γεγονός, ότι η συμμετοχή βασίζεται κυρίως στη δημιουργία ανοικτών συναθροίσεων. Σε μικροτοπικό επίπεδο, οι πολίτες μπορούν να πάρουν κάποιες αποφάσεις σχετικά με τα περιφερειακά ταμεία, αλλά στο υψηλότερο επίπεδο, οι συζητήσεις δημοτικών προϋπολογισμών με τους πολίτες είναι μόνο συμβουλευτικές. Η επίσημη αποδοχή των συστάσεων των πολιτών εξαρτάται κυρίως από την πολιτική βούληση (Cabannes, 2004).

Στο **Saint Denis** (85.000 κάτοικοι) από το 2001, έγιναν θεματικές συναντήσεις σχετικά με τα κεντρικά σημεία της στρατηγικής ανάπτυξης και ορισμένα «εργαστήρια προϋπολογισμού», όπου οι εξουσιοδοτημένοι πολίτες διατυπώνουν τις προτάσεις 14 συνοικιών και εξετάζουν αυτές σε βάθος. Όταν έρθει η ώρα να ψηφιστεί ο προϋπολογισμός στο Δημοτικό Συμβούλιο, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.

Στο **Bobigny** (45.000 κάτοικοι) από το 2002, καταβλήθηκαν προσπάθειες να ενσωματωθεί ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός σε ένα ευρύτατο σύστημα συμμετοχής, επικεντρωμένο στον κύκλο δημόσιων συναντήσεων που ονομάζεται «Ας μιλήσουμε ειλικρινά». Έξι Επιτροπές Πρωτοβουλίας των Πολιτών συγκεντρώνουν τις περιφέρειες μαζί και έχουν το δικαίωμα αρνησικυρίας στο Δημοτικό Συμβούλιο. Για οποιαδήποτε θέματα που αφορούν τους πόρους και τις δημόσιες ευθύνες, μπορούν επίσης να παρουσιάσουν τα δικά τους έργα. Για τις αξιολογήσεις της σκοπιμότητας της πραγματοποίησης των προτάσεων των κατοίκων, υπάρχουν διαφορετικές οδοί συμμετοχής. Μέχρι στιγμής, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα ήταν ο χαμηλός αριθμός συμμετεχόντων, ιδίως στην περιφέρεια σε σχέση με την αστική περιοχή. Δεν είναι ακόμα δυνατό να υπάρξει όφελος από τη συμμετοχή στις συζητήσεις για το σύνολο του προϋπολογισμού του Συμβουλίου, καθώς δεν έχουν ακόμη καταφέρει να τους δώσουν μια ακριβή λειτουργία, ιδίως σε σχέση με ολόκληρη την αστική περιοχή. Επιπλέον, οι διαδικασίες για την ιεράρχηση

προτεραιοτήτων των προτάσεων συχνά συγχέονται και αυτό μπορεί να αποδυναμώσει την αξιοπιστία της διαδικασίας (SINTOMER, HERZBERG and RÖCKE, 2008).

Ισπανία

Βάσει ενός γενικού κανονισμού που διευκρινίζει κάποιες κατευθυντήριες γραμμές, οι πόλεις έχουν τη δυνατότητα να υιοθετήσουν τους δικούς τους κανόνες συμμετοχής. Μία από τις πρώτες πόλεις που χρησιμοποίησαν αυτές ήταν η Βαρκελώνη το 1986. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, δημιουργήθηκαν τομεακά συμβούλια σε πολλές άλλες πόλεις που προωθήθηκαν ως χώροι διαβούλευσης σχετικά με μεμονωμένα θέματα. Ωστόσο, δεν προσφέρουν καμία αυτονομία στην κοινωνία των πολιτών από τότε που έχουν ως πρόεδρο μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου.

Το 2003, ο νόμος 57 για τον εκσυγχρονισμό του κράτους επικαιροποίησε τους βασικούς κανονισμούς συμμετοχής, αναγκάζοντας τις μεγάλες πόλεις να εντοπίσουν τις τοπικές περιοχές και να χρησιμοποιήσουν νέους αντιπροσωπευτικούς φορείς για να προωθήσουν τη συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση της πόλης.

Μέσα σε αυτό το δυναμικό πλαίσιο, οι πρώτες εμπειρίες των Συμμετοχικών Προϋπολογισμών έχουν αναπτυχθεί από το 2000, με τη μεγαλύτερη εξάπλωση στην Καταλονία και την Ανδαλουσία. Υπάρχει επίσης μεγάλο ενδιαφέρον για τον εκσυγχρονισμό της διοικητικής μηχανής που, μεταξύ άλλων, υποστηρίζεται από το Ίδρυμα Bofill, το Ανεξάρτητο Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης και τη Βαρκελώνη, την καταλανική περιφερειακή διοίκηση.

Η ιδιαιτερότητα των ισπανικών μοντέλων ΣΠ είναι η αναφορά τους στη «συνεταιριστική δημοκρατία». Σε διάφορες πόλεις, οι ενώσεις, και ιδίως οι γειτονικές ενώσεις, είναι

πράγματι οι μόνοι νόμιμοι συμμετέχοντες στις διαδικασίες. Οι οργανωτικοί κανόνες είναι συνήθως σαφώς προκαθορισμένοι. Αρκετά μοντέλα υποστηρίζονται από τους δικούς τους κανονισμούς, γενικά δημιουργούνται από κοινού από το συμβούλιο και τους πολίτες, που καθορίζουν τις λειτουργίες κάθε δρώντα, τις μεθόδους για τη διοργάνωση και τη διοίκηση των συνελεύσεων και ακόμη τύπους για την εδαφική κατανομή των πόρων που προορίζονται για επενδύσεις. Συχνά οι κανονισμοί αυτοί εγκρίνονται από το Δημοτικό Συμβούλιο.

Σήμερα στην Ισπανία υπάρχουν δεκάδες εμπειρίες συμμετοχικών προϋπολογισμών. Μεταξύ των πρώτων ήταν αυτές του **Rubí** και του **St. Feliu de Llobregat** (στη μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης), όπου ο ΣΠ συνοδεύτηκε από άλλες διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών, ιδίως εκείνες ενός σχεδιασμού αστικού χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας νέες μεθόδους. Οι πολίτες επιλέχτηκαν με κλήρωση για να συμμετάσχουν σε δημοφιλείς επιτροπές με επίκεντρο ορισμένα θέματα που επηρέαζαν σημαντικά στον προϋπολογισμό. Αυτές οι εμπειρίες ήταν βραχείας διάρκειας λόγω πολιτικής αλλαγής.

Άλλες πόλεις, όπως η **Σεβίλλη** (700.000 κάτοικοι), αρχίζουν σταδιακά να πειραματίζονται με μορφές ΣΠ.

Στο **Sabadell** (185.000 κάτοικοι), ο ΣΠ ξεκίνησε το 2000. Η διαδικασία που δημιουργήθηκε με τη βοήθεια του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης χωρίζεται σε τρία στάδια.

Το *πρώτο στάδιο*, συνίσταται σε μια διαγνωστική διαδικασία συμμετοχής για την ταυτοποίηση των σημαντικότερων θεμάτων και την ευαισθητοποίηση των κατοίκων στη συμμετοχή.

Το *δεύτερο στάδιο* συνίσταται στη δημιουργία ενός "εργαστηρίου πολιτών" στο οποίο, χρησιμοποιώντας τη EASW μεθοδολογία (σεμινάριο ευρωπαϊκού σεναρίου ευαισθητοποίησης), "οράματα του μέλλοντος" μπορούν να επεξεργαστούν τα διάφορα ζητήματα. Οι δράσεις που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων προσδιορίζονται στη συνέχεια και καταγράφονται οι επενδυτικές προτάσεις που εγκρίθηκαν.

Στην *τρίτη φάση*, η στρατηγική εφαρμόζεται στην κλίμακα των επτά περιοχών προκειμένου να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των επενδύσεων σε κάθε περιοχή και να καθοριστούν συγκεκριμένες επενδύσεις για τις γειτονιές τους. Η στρατηγική παρακολουθείται από μια "επιτροπή συνοδείας" αποτελούμενη από εκπροσώπους της δημοτικής διοίκησης και των πολιτών.

3.5. ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στην Ελλάδα πραγματοποιείται από πολύ λίγους δήμους ο συμμετοχικός προϋπολογισμός. Στον Δήμο Κορυδαλλού η επικεφαλής της Ανοιχτής Δημοτικής Κίνησης Κορυδαλλού ‘Πάμε Αλλιώς’, Καίτη Κυλάκου, σε εκδήλωση που έγινε με θέμα «Προϋπολογισμός των πολιτών: Ένα πείραμα άμεσης δημοκρατίας», ανέφερε ότι, «Η εν λευκώ ανάθεση κάθε τέσσερα χρόνια της δημοτικής διαχείρισης στους αιρετούς άρχοντες δεν μπορεί να αντιμετωπίσει φαινόμενα που δεν συνάδουν με τον κοινωνικό χαρακτήρα που πρέπει να έχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση, όπως οι πελατειακές σχέσεις, η αδιαφάνεια, η διαπλοκή, η διαφθορά, όσο κι αν κάποιος από αυτούς είναι φυσικά καλύτερος από κάποιους άλλους». . Άξιο αναφοράς σε αυτό το σημείο είναι το γεγονός πως ο συμμετοχικός προϋπολογισμός μπορεί και οι διαδικασίες του μπορούν να ενισχύσουν τα ουσιαστικών ανενεργά μέσα και διαδικασίες που έχουν υλοποιηθεί από προηγούμενες πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες όπως είναι το νομοσχέδιο του Καλλικράτη στην Ελλάδα (Βουλαγαμένη, 2018).

Κατά τη διάρκεια της ίδιας εκδήλωσης από το Δήμαρχο Καισαριανής κ Σπύρο Τζόκα τονίστηκε πως μέσω του προϋπολογισμού των πολιτών ενδεχομένως μέσα από συγκεκριμένες συνθήκες να εμποδωθεί η συμμετοχική διαδικασία η συν-ευθύνη και η συν-απόφαση ανάμεσα στο Δημοτικό Συμβούλιο και τους πολίτες για το σύνολο των ζητημάτων που προκύπτουν στην κάθε πόλη, στους δημόσιους χώρους για καλύτερη ποιότητα ζωής και καθημερινότητας μέσω διαφανών διαδικασιών. Με αυτό τον τρόπο γίνεται αποκλεισμός των συνειρμών που ευλόγως πραγματοποιούνται από το λαό

θεωρώντας πόσο σε εξουσιάζουν βρίσκονται «από πάνω» ενώ ο λαός «από κάτω» (Democu.gr, 2018).

Στην ομιλία της βασικής ομιλήτριας της εκδήλωσης, κυρίας Π. Γκάρβιν, διαμέσου πολιτικής και κινηματικής ανάλυσης, έγινε αναφορά στο τόλμημα να πραγματοποιηθεί ο συμμετοχικός προϋπολογισμός στη Σεβίλλη, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην κρίση που υπάρχει στην αντιπροσωπευτική Δημοκρατία μέσω των πληγμάτων που δημιουργούνται από την επιρροή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών που στοχεύουν και την τοπική αυτοδιοίκηση προκαλώντας διαφθορά, αδιαφάνεια, γραφειοκρατία, αναποτελεσματικότητα τονίζοντας πως «... η αντιμετώπιση όλων αυτών δεν πραγματοποιείται μέσω ενός Τεχνοκρατικού Προγράμματος, αλλά υπάρχει ανάγκη οράματος, πάθους, πίστης για να υπάρξει δυνατότητα να πραγματοποιηθεί ένα σύνολο Γραμμάτων και σχεδιασμών που υπάρχουν για τη δημοκρατική συμμετοχική διαδικασία. Αυτός είναι και ο λόγος που θεωρούμε πως όταν υπάρχει σύνδεση μεταξύ άμεσης Δημοκρατίας και αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας θα υπάρχει καλύτερο αποτέλεσμα γιατί μέσω αυτής κατακτώνται σημαντικά δικαιώματα, παραδείγματος χάρη της διαφάνειας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της ενεργούς συμμετοχής του πολίτη στις όποιες αποφάσεις γίνονται αποδέκτες, της υλοποίησης της κάθε απόφασης συμμετέχοντας και δημιουργώντας αποφασιστικά οι ίδιοι οι πολίτες σε ένα σύνολο συγκεκριμένων έργων τα οποία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή της ζωής τους. Ενδεχομένως η λειτουργία της άμεσης Δημοκρατίας να απομακρύνει και να πλήξει τη γραφειοκρατία και την αναποτελεσματικότητα που λειτουργούν ως ανάχωμα στη διαφθορά την αδιαφάνεια και τις πελατειακές σχέσεις («Πρόταση Αναθεώρησης του Θεσμικού Πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», 2018). Αυτός είναι και ο λόγος που όταν πρώτο σχεδιάστηκε ο συμμετοχικός προϋπολογισμός σε συνδυασμό με τη λειτουργία της άμεσης Δημοκρατίας γνωρίζαμε ότι είχε μεγάλες δυσκολίες και πως έπρεπε να γίνει προσαρμογή στις συνθήκες που υπήρχαν στη Σεβίλλη, η

οποία είναι σύνθετη πόλη στον κοινωνικό και δημογραφικό τομέα εξαιτίας των 2.400 κινήσεων συλλόγων και φορέων από όλες τις δραστηριότητες που ενδέχεται κάποιος να φαντάζεται. Αφορά την εφαρμογή ενός καινοτόμου πειράματος σε Ευρωπαϊκές πόλεις, οι οποίες αυξάνονται διαρκώς, όπως της Ρώμης του Βερολίνου και της Σεβίλλης, το οποίο συμβάλλει σε αυτό το στόχο έχοντας επιφυλάξεις ως προς τη δυνατότητα λύσης σε όλα τα τοπικά προβλήματα, της αντικατάστασης της ανάγκης να διεκδικούνται περισσότεροι πόροι για τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, της υποκατάστασης των συνδικάτων, των κομμάτων, των ενώσεων και των κινημάτων που δημιουργήθηκαν από τους πολίτες, της δημιουργίας παράλληλης εξουσίας, δεν αναφέρεται στο σύνολο των ανελαστικών δαπανών, ωστόσο μπορεί να αντλούνται από τις ανελαστικές δαπάνες με έμμεσους τρόπους για παράδειγμα με χρήση δημοτικών εγκαταστάσεων κ.ά» (Citybranding.gr, 2018).

Ανάμεσα στους δήμους που υλοποιείται ο συμμετοχικός προϋπολογισμός είναι της Ηλιούπολης. Από το Δήμαρχο κύριο Κονδύλη Κώστα αναφέρεται πως « Για την ύπαρξη δυνατότητας εξόδου της τοπικής αυτοδιοίκησης από την κρίση και την εκπλήρωση των ουσιαστικών χαρακτηριστικών της επιβάλλεται ο τομέας της διαχείρισης να ανήκει στους πολίτες είτε μέσω κινηματικών διαδικασιών, είτε μέσω θέσπισης νέων και καινοτόμων θεσμών για άμεση συμμετοχή». Αυτός είναι και ο στόχος της πρότασης για τον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό. Αναλυτικότερα γίνεται αναφορά πώς αποτελεί τη δημιουργία προσπάθειας «να κατέβει η εξουσία προς τα κάτω» και ένα μέρος της να είναι διαχειριζόμενο από το λαό. Δεν αποτελεί μορφή μιας οικονομίστικης πρότασης για τη διαχείριση της αναδιάρθρωσης στα κονδύλια, ούτε είναι χρήσιμη με το να εξασφαλίζει μόνο τη διαφάνεια αναφορικά με τους οικονομικούς πόρους που η διαθεσιμότητα τους αφορά την πραγματοποίηση έργων. Αποτελεί κυρίως ένα είδος πρότασης (HuffPost Greece, 2018):

- Για να ασκείται η εξουσία από τους πολίτες
- Να καταργηθούν τα στεγανά και η αδιαφάνεια
- Να ελαττωθεί η δύναμή στους μηχανισμούς
- Να αναδεικνύεται η πρωτοβουλία και η αυτενέργεια που αφορούν τους πολλούς και οι οποίοι με πολλαπλό τρόπο έχουν αποκλειστεί από το σύνολο των κέντρων που λαμβάνονται οι αποφάσεις

Η φιλοδοξία της πρότασης είναι:

- Να γίνει ο βασικός μοχλός για να διεκδικήσει τα δικαιώματα του το μαζικό κίνημα
- Η συμβολή στο να εξαπλωθεί η δημοτική εξουσία προς τα κάτω δηλαδή προς τους πολίτες
- Η διευκόλυνση να ελέγχουν οι πολίτες το σύνολο των πεπραγμένων από τη δημοτική αρχή
- Η διατύπωση των βασικών προτάσεων που θα αναδείξουν τις προτεραιότητες να βγουν δηλαδή οι πολίτες από το περιθώριο σκεπτόμενοι το σύνολο των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν είτε σε γενική, είτε σε τοπική μορφή και το σύνολο των πιθανών λύσεων που θα εξαφανίσουν τα αδιέξοδα
- Η εκμάθηση της συνδιαλλαγής, της ανταλλαγής απόψεων, της χρήσης της φαντασίας και της ανάπτυξης των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων τους

Αποτελεί δηλαδή μία μορφή στοιχήματος για να διαχειρίζεται σωστά η κοινωνική ευφυΐα. Το σημαντικότερο είναι πως είναι μία μορφή πρότασης για άμεση δημοκρατία και αυτοδιαχείριση. Ως εκ τούτου επιβάλλεται η εξασφάλιση της θεσμικής του κατοχύρωσης ανεξαρτήτως των εναλλαγών της εξουσίας στο Δήμο. Επιπλέον, θα πρέπει να

δημιουργηθούν λαϊκές συνελεύσεις ή λαϊκές επιτροπές στους τομείς των γεωγραφικών διαμερισμάτων ή των θεματικών ενοτήτων που θα έχουν την ευθύνη να αναδείξουν και να προωθήσουν τα ζητήματα τα οποία θα αναφέρονται από το σύνολο των πολιτών που ανήκουν στην περιοχή (Democu.gr, 2018).

3.6. ΤΠΕ

Ο πρωτεύων συντελεστής για την επιτυχία του ΣΠ είναι ο τομέας της πληροφόρησης. Για όποια ενέργεια είναι να πραγματοποιηθεί επιβάλλεται η τροφοδότηση επαρκούς πληροφοριακού υλικού, το οποίο δεν έχει σχέση αποκλειστικά με ζητήματα πρακτικής ή με τεχνικές παραμέτρους, αλλά επιπρόσθετα με το σύνολο του κοινωνικού και πολιτικού υπόβαθρου, των οικονομικών και φυσικών παραγόντων, των δεικτών με τους οποίους αποτιμάται η υπάρχουσα κατάσταση πριν από την επίβλεψη, το χρονικό διάστημα που διαρκεί και όταν αξιολογηθεί το αποτέλεσμα, αφού εφαρμοστεί ο ΣΠ (Peixoto, 2008). Η απορία που έχουν οι τεχνικοί είναι η ακόλουθη: ποιος είναι ο τρόπος χρήσης της πολυδιάστατης αυτής πληροφορίας στην ύπαρξη ενός ενιαίου συστήματος διαχείρισης από το οποίο θα παράγονται αυτοί οι δείκτες. Επομένως, η αναζήτηση έγκειται στην ύπαρξη δυνατότητας να δημιουργηθεί ένα σύστημα που θα λαμβάνει αποφάσεις που θα ικανοποιούν το σύνολο των απαιτήσεων για την κατάρτιση που απαιτούν οι πολιτικές και κοινωνικοοικονομικές δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης και στις οποίες θα συμμετέχουν οι κοινωνικοί εταίροι που έχουν εμπλακεί στον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό. Επιπροσθέτως δημιουργείται η ανάγκη να αναζητηθεί κοινή γλώσσα για την επικοινωνία ανάμεσα στους κοινωνικούς και τους διοικητικούς φορείς με τη χρήση ενός ενιαίου

συστήματος που κωδικοποιεί τις παραμέτρους που έχουν εμπλακεί σε αυτή την ενέργεια και οι οποίοι θα εκφράζονται με ποσοτικό τρόπο για να διευκολύνεται η ιεράρχηση στις προτεραιότητες και να τοποθετούνται συντελεστές για τη βαρύτητα και την παραγωγή που αφορούν τους δείκτες. Τελειώνοντας πρέπει να αναφερθεί πόσο σημαντικός παράγοντας είναι η υποστήριξη του συστήματος για τις συγκρίσεις ανάμεσα στην προτίμηση για επένδυση και της διαθεσιμότητας εισοδημάτων και επιπρόσθετα η παροχή στοιχείων για την τάση ανάπτυξης των επενδύσεων βασιζόμενοι στη σύγχρονη, αλλά και στη μελλοντική τάση συνεκτιμώντας το ρόλο της γεωπολιτικής σημασίας πέραν των κοινωνικών και φυσικών παραγόντων (Peixoto, 2008).

3.6.1. ΧΡΗΣΕΙΣ

Το γεγονός της εξάπλωσης που παρουσιάζουν το σύνολο των ψηφιακών μέσων (συνεργατικών ιστοσελίδων- wikis, ιστολογίων-blogs, μικρό ιστολογίων- tweets, ιστοχώρων κοινωνικής δικτύωσης -social networking κ.α οδήγησαν στο να εμφανιστεί νέα ορολογία. Η ύπαρξη των εφαρμογών αυτών δεν προκύπτει από την πρόοδο της τεχνολογίας. αντιθέτως είναι αποτέλεσμα υπάρχοντων προϊόντων της τεχνολογίας που ωρίμασαν και εισήγαγαν ως καινοτομία την εξατομικευμένη επικοινωνία με τη μαζική. Είναι αλήθεια πώς τα ψηφιακά μέσα επιτρέπουν για πρώτη φορά σε πολλούς ανθρώπους με απλούς τρόπους να μοιράζονται προσωπικά θέματα, ημερολόγια, φωτογραφίες και ατομικά στοιχεία παραδείγματος χάρη ερωτήσεις κ.ά. Επομένως, υπάρχει αλλαγή των κανόνων της ψηφιακής επικοινωνίας που ενώ αποτελούσε διάυλο για την επικοινωνία του ενός προς τον άλλον (μέσω του διαδικτύου ή του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) ή πλέγματος για την πρόσβαση των πολλών προς το ένα ή προς τα πολλά (μέσω του ιστού

και των μηχανών αναζήτησης) γίνεται πια ένας διαδραστικός χώρος που λειτουργούν η πόλη προς τους πολλούς. Έτσι δημιουργείται ένας νέος χώρος που ενθουσιάζει γίνεται αποδεκτός, αφού καλύπτει τους τομείς της επικοινωνίας της συνεργασίας, της δράσης και τελικά της ίδιας της προσωπικής μας ταυτότητας (Transforming Government and Building the Information Society, 2010). Το σύνολο των τεχνολογικών και κοινωνικών ταυτοχρόνως κατασκευών, όπως του περιεχομένου το οποίο είναι δημιουργία των χρηστών [user-generated content], του Ιστού 2.0 [Web 2.0], του λογισμικού συλλογικής διάδρασης [social software] και της συλλογικής υπολογιστικής [social computing] έχουν τη σημασία των οροσήμων (Lindmark 2009: 3) για να εξελιχθούν τα παραπάνω μέσα και φανερώσουν νέες δυνατότητες που έχει το διαδίκτυο να κάνει επέκταση της επικοινωνίας και της δημιουργικότητας. Σύμφωνα με αναφορά από τον ΟΟΣΑ (OECD 2007: 17), δίνεται η δυνατότητα, ο χρήστης να έχει την ευκαιρία να συνεργάζεται και να συνεισφέρει στους τομείς της ανάπτυξης, επέκτασης, αξιολόγησης, σχολιασμού, καθώς και διανομής του ψηφιακού υλικού. Ο Blossom (2009: 29), εδώ σε έναν περιεκτικό ορισμό υποστήριξε πως η συλλογική λειτουργία των ψηφιακών μέσων περιλαμβάνει μεγάλη κλίμακα προσβάσιμης τεχνολογίας και μπορεί ο οποιοσδήποτε να ασκήσει επιρροή με ευκολία, είτε σε μεμονωμένους ανθρώπους, είτε σε όσους έχουν ομαδοποιηθεί.

Μέσω των χαρακτηριστικών αυτών καθορίζονται και ένα σύνολο λειτουργικών δυνατοτήτων που έχουν τα μέσα αυτά, όπως έχει αποτυπωθεί σε μία από τις αρχικές συστηματικές αναφορές (Mieg and Töpfer, 2013).

- διευκόλυνση της συμμετοχής. Μέσω των συλλογικών ψηφιακών μέσων ενθαρρύνονται τα σχόλια από όσους ενδιαφέρονται δημιουργώντας σύγχυση των ορίων ανάμεσα στο μέσο και στο κοινό

- διευκόλυνση της διαφάνειας. Ενθαρρύνεται η δυνατότητα για τον σχολιασμό των αξιολογήσεων και το να διαμοιράζονται πληροφορίες. Σπανίως εμποδίζεται η πρόσβαση
- διευκόλυνση της διαλογικότητας.

Μέσω των συλλογικών ψηφιακών μέσων γίνεται συνδυασμός σε μία αμφίδρομη πρόσβαση της απόθεσης και της διάχυσης στο περιεχόμενο, γεγονός που βοηθάει στη λειτουργία tUS με τη μορφή χορών, συζητήσεων, διάδρασης και άλλα. Ικανοποιούνται λοιπόν έτσι ένα σύνολο βασικών τεχνικών προϋποθέσεων για να υλοποιηθούν διαδικασίες που έχουν διαλογικό και διαβουλευτικό τύπο (Tambouris, Macintosh and Sbae, 2012).

- διευκόλυνση της δημιουργίας κοινοτήτων.

Διευκολύνεται η δημιουργία κοινότητας και της επικοινωνίας που σχετίζεται με θέματα κοινού ενδιαφέροντος

- διευκόλυνση της διασύνδεσης.

Η λειτουργία των συλλογικών ψηφιακών μέσων στηρίζεται στο γεγονός ότι διασυνδέεται το περιεχόμενο με αξιοποίηση υπερσυνδέσμων και με συνδυασμό διαφορετικών ειδών πληροφοριών με κοινό σημείο πρόσβασης (Tambouris, Macintosh and Sbae, 2012).

3.6.2. ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΠΕ

Η εφαρμογή των ΤΠΕ στον συμμετοχικό προϋπολογισμό είναι ένα καινοτόμο στοιχείο, το οποίο προτάσσεται ως αναγκαιότητα που έχει προκύψει από τις καταστάσεις και έχει σαν στόχο να βελτιστοποιηθεί η συμμετοχική διαδικασία του πολίτη στη λήψη αποφάσεων με την προσφορά υλικού πληροφοριών, το οποίο είναι εύκολα επεξεργάσιμο (δευτερογενής πληροφορία). Παράλληλα προσφέρεται η δυνατότητα επιλογής έτοιμων εναλλακτικών σεναρίων επένδυσης, εκφρασμένα σε ποσοτικούς δείκτες και κατανεμημένα σε χαρτογραφικό υπόβαθρο. Μια διαδικασία που θα μπορούσε να προετοιμάζει η διοίκηση, ώστε να κερδίζει σημαντικό χρόνο και κόστος. Επιπλέον, όφελος θα υπάρχει με τη δυνατότητα ανάρτησης στο διαδίκτυο μέσω διαδικτυακών πυλών, όπου θα μπορούν οι πολίτες με κάποιο κωδικό να ψηφίζουν τις προτιμήσεις τους, έχοντας πλήρη εικόνα της κατάστασης, των προτιμήσεων των άλλων και των αναγκών της περιοχής και επιπλέον των αναπτυξιακών εναλλακτικών βελτιστοποίησης των επενδύσεων (Cropf, 2017).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ

Η πραγματικότητα είναι ότι στις συνθήκες της σημερινής παγκόσμιας Δημοκρατίας οι λαοί δεν έχουν καμία συμμετοχή στον τρόπο διακυβέρνησης. Έχουν τη δυνατότητα επιλογής των κυβερνητών τους ανά τετραετία δίχως όμως να μπορούν να ελέγξουν τον τρόπο διαχείρισης της εξουσίας από αυτούς. Είναι γνωστό το αδιαπέραστο που υπάρχει στην εξουσία στην Ελλάδα, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο και πως στις αποφάσεις συμμετέχουν πολύ λίγοι, ενώ οι απλοί πολίτες είναι αποκλεισμένοι. Τα άτομα που συντελούν στη διαμόρφωση της πολιτικής δεν νιώθουν υποχρεωμένοι, όταν βρεθούν σε θέση εξουσίας να ακολουθήσουν τις προεκλογικές τους υποσχέσεις θεωρώντας ότι τους έχει παραδοθεί μία μορφή λευκής επιταγής για τον τρόπο με τον οποίο θα ασκήσουν την εξουσία. Είναι λοιπόν απαραίτητο να ελέγχονται αποτελεσματικά τα πεπραγμένα από την εξουσία και να απορρίπτονται από την κοινωνία τα κακώς κείμενα που αφορούν τη διακυβέρνηση της. Αναφορικά με τον τομέα της τοπικής αυτοδιοίκησης ο μοναδικός τρόπος που συμμετέχουν οι πολίτες είναι να αναθέτουν ανά τετραετία τη δημοτική διαχείριση στα χέρια των αιρετών αρχόντων, οι οποίοι δεν έχουν περιορισμό. Οι συνέπειες αυτού είναι η ανάπτυξη στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων φαινομένων που ομοιάζουν με εκείνα που συμβαίνουν σε Εθνικό επίπεδο για παράδειγμα το φαινόμενο της αδιαφάνειας, το ανορθολογικό των αποφάσεων, της διαπλοκής, της διαφθοράς κ.ά. Εν τούτοις συχνότερα πλέον άρχισαν να εμφανίζονται μορφές κινήσεων και πρωτοβουλιών από πολίτες που υποστηρίζουν τα δικαιώματά τους ως προς το ρόλο τους στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τον τόπο τους. Βέβαια εξαιτίας του θεσμικού Πλαισίου της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν επιτρέπεται ουσιαστική παρέμβαση. Είναι αναγκαίο, είτε μέσα από κινήματα, είτε με τη δημιουργία νέων και καινοτόμων Θεσμών που επιτρέπουν την άμεση συμμετοχή να διαχειρίζονται οι πολίτες την τοπική

αυτοδιοίκηση έτσι, ώστε να εκπληρωθεί ο ουσιαστικός χαρακτήρας της και να υπάρξει δυνατότητα εξόδου από τις συνθήκες της κρίσης. Ο «συμμετοχικός προϋπολογισμός» ή «προϋπολογισμός των πολιτών» έχει αυτό το σκοπό.

4.1. ΝΕΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΣΩ ΤΠΕ ΣΤΟΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ

Μέσω της παραδοχής της παρούσης έρευνας, πώς οι πληροφορίες είναι ο αποφασιστικός συντελεστής για να πετύχει ο ΣΠ σε όλες του τις εφαρμογές (κατάρτισης, χωρικής κατανομής πόρων, ενίσχυσης, προώθησης, προβολής κλπ.) συνιστάται ο τύπος μοντέλου, όπου αντανακλώνται τα παρακάτω :

1. Έννοια
2. Ενέργειες
3. Μέθοδοι στις εφαρμογές και διοικητικές μέθοδοι. Επί της ουσίας πρόκειται για ένα ζεύγος παράλληλων ροών των πληροφοριών που έχουν κοινό σημείο συνάντησης την κοινή λήψη των αποφάσεων.

Πέραν αυτών και από το σύνολο των στοιχείων της μελέτης υποδεικνύεται η δημιουργία σχεδιαγράμματος – εννοιολογικού μοντέλου που θα έχει ως βάση του το γεγονός της παραδοχής πως η ΚΣ και η ΔΠ είναι οι δυο ακρογωνιαίοι λίθοι στο οικοδόμημα της δημοκρατίας που αποτελούν το σημείο που συναντώνται η κοινωνία και η διοίκηση.

Με βάση τα όσα γνωρίζουμε μέχρι τώρα η ισχύς που έχει η συμμετοχικότητα ακόμα και στην πειραματική της μορφή ή με την μορφή της έννοιας υπό συζήτηση ουσιαστικά

πραγματοποιείται η οικοδόμηση του πρώτου επιπέδου της ένωσης του χάσματος ανάμεσα σε ΔΠ και ΚΣ.

Το αμέσως επόμενο επίπεδο, το οποίο στηρίζεται στην συμμετοχικότητα αφορά στην πρόσβαση, είτε αυτή στοχεύει σε διοικητικό επίπεδο, είτε αποτελεί φυσική συνέχεια της συμμετοχής. Με τον τρόπο αυτό μικραίνει το χάσμα. Μέσω της προσβασιμότητας δημιουργείται ενίσχυση της πληροφόρησης του πολίτη, η οποία βελτιώνεται χρησιμοποιώντας ΓΠΣ και με αυτό τον τρόπο γίνεται οικοδόμηση του επόμενου επιπέδου. Ωστόσο με τη λήψη πληροφόρησης δημιουργείται αντικειμενικότητα της κοινής γνώμης για όσα πράττει η διοίκηση, καθώς και για τον τόπο και κατά συνέπεια υπάρχει ενίσχυση της διαφάνειας που αφορά το ζητούμενο του τρίτου επιπέδου. Η ύπαρξη διαφάνειας δρα θετικά ως προς την αμεροληψία και πραγματοποιείται ορθολογικοποίηση των επιχειρημάτων και των αιτιολογιών (εναλλακτικά σενάρια κατανομής πόρων) σε περίπτωση που υπάρχουν αντιπαραθέσεις ή συγκρούσεις που αφορούν το ΣΠ γεγονός που κάνει ευκολότερες τις διαπραγματεύσεις και έτσι οικοδομείται το επόμενο επίπεδο. Όταν ενισχύεται η διαπραγμάτευση αυξάνεται η ποιότητα της και βοηθά στο να πραγματοποιηθεί καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων και της διοίκησης. Όταν εδραιώνονται καλύτερες επικοινωνιακές πρακτικές που αποσκοπούν στη βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στη διοίκηση και στους πολίτες με τόπους τα αποτελέσματα που παράγονται είναι πολύ καλύτερα.

Δημοκρατικές είναι οι δράσεις των διοικήσεων και της κοινωνίας, όταν έχουν κοινά πεδία δράσεων, τα οποία παρέχουν και στους δύο ένα σύνολο ικανοποιητικών αποτελεσμάτων. Επιπρόσθετα, η νομιμότητα ενώ λειτουργεί περιοριστικά στην ικανοποίηση της κοινωνίας και της διοίκησης λειτουργεί ενισχύοντας και εδραιώνοντας την έννοια της δημοκρατίας. Άρα λειτουργεί ενισχυτικά και για τον ΣΠ που πλέον δεν αποτελεί πείραμα για καλύτερα αποτελέσματα, αλλά εδραιώνεται ως θεσμός.

5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η έννοια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στην Ελλάδα είναι σχεδόν άγνωστη και επιβάλλεται να ξεκινήσει η εφαρμογή του σε πιο πολλές πόλεις. Θα πρέπει οι πολίτες να ενημερωθούν σωστά για να κατανοήσουν το νόημα του και το στόχο του. Η ύπαρξη συνεργασίας και προσπάθειας ανάμεσα στους πολίτες και την εξουσία με παντελή έλλειψη σκοπιμότητας, διαφθοράς, διαπλοκής, και αδιαφάνειας είναι απαραίτητα στοιχεία. Το σύνολο των παραπόνων και των αιτημάτων που έχουν οι πολίτες για την πόλη που ζουν θα πρέπει να γίνονται γνωστά στις τοπικές αρχές, καθώς αυτοί είναι οι γνώστες για τους τρόπους βελτίωσης της ζωής τους. Η προσπάθεια για τη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος και μιας καλύτερης ποιότητας ζωής θα πρέπει να είναι απαίτηση όλων μας, επομένως θα πρέπει να συμμετέχουν οι πολίτες και να κατανοούν και να προσπαθούν οι άρχοντες της εξουσίας.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τελειώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία έχει εξαχθεί ένα σύνολο συμπερασμάτων, τα οποία παραθέτουμε ως ακολούθως :

Μέσω του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις αποφάσεις που λαμβάνονται σχετικά με το στόχο και τον τρόπο καταμερισμού, όσον αφορά τις δημόσιες επενδύσεις, σε τοπικό επίπεδο. Υπάρχει δυνατότητα προοπτικής μεγαλύτερης διαφάνειας και λογοδοσίας γενικά των τοπικών αρχών και του πολιτικού συστήματος, ασφαλώς όμως η επίτευξη του, πραγματοποιείται μέσω της ισορροπημένης ενημέρωσης που πρέπει να έχει ο πολίτης για ζητήματα που αναφέρονται σε αυτόν καθώς και μέσω της θέσπισης νόμων για δημόσια συμμετοχή στον τομέα της πολιτικής. Η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού αποτελεί τόλμημα, το οποίο είναι σε θέση να αντιμετωπίσει με άμεσο τρόπο το σύνολο των κρίσιμων προκλήσεων που άπτονται της σύγχρονης Δημοκρατίας.

Από την πρώτη του εφαρμογή το 1989 στο Πόρτο Αλέγκρε έχει παρουσιάσει πολύ μεγάλη εξάπλωση:

Έχει εφαρμοστεί σε ένα σύνολο χιλίων πόλεων παγκοσμίως, καθώς και σε ογδόντα Ευρωπαϊκές πόλεις. Αποτελεί μία μορφή εργαλείου παρέμβασης που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι πολίτες- ενδεχομένως με την πιο γνωστή και περίπλοκη μορφή των μοντέλων που αναφέρονται στην τοπική συμμετοχική Δημοκρατία - για να λαμβάνουν δημόσιες αποφάσεις που αφορούν το σύνολο των δαπανών και των οικονομικών πόρων το διάστημα που σχεδιάζεται ο δημοτικός προϋπολογισμός. Μέσω του συμμετοχικού προϋπολογισμού επιβάλλεται η ύπαρξη μεγαλύτερης διαφάνειας στον τομέα της διοίκησης και του ελέγχου που αφορούν τους δημόσιους οικονομικούς πόρους και επιπρόσθετα

συντελεί στο να δημιουργηθεί ένας νέος τρόπος να εκφράζεται η συνυπευθυνότητα του πολίτη με την ενημέρωσή του για το σύνολο των δημοσίων ζητημάτων και την εκδημοκρατικοποίηση στις πολιτικές αποφάσεις. Με τη διαδικασία του συμμετοχικού προϋπολογισμού ο πολίτης έρχεται πιο κοντά στον τομέα της τοπικής αυτοδιοίκησης, ενώ τοποθετείται η πολιτική ως δημόσιος συμμετοχικός παράγοντας.

Τέσσερα στοιχεία είναι αυτά από τα οποία θα εξαρτηθεί το γεγονός της επιτυχίας που θα έχει το σχέδιο :

1. Η πολιτική θέληση
2. Το μέγεθος της συνοχής που έχει ο κοινωνικός ιστός
3. Οι οικονομικές δυνατότητες των ΟΤΑ
4. Ο τρόπος που θα πρέπει να οργανωθεί η συμμετοχή, όπου θα πρέπει να είναι βέβαιη η ισότητα μεταξύ των συμμετεχόντων γιατί διαφορετικά θα εξαιρεθούν οι πολίτες που έχουν λιγότερες πολιτικές εμπειρίες ή όσοι έχουν μικρότερη μόρφωση κ.λπ

Είναι σημαντικό να διευκολύνεται η συμμετοχή, για παράδειγμα να υπάρχει φροντίδα για τον τρόπο μεταφοράς στο σημείο, όπου θα πραγματοποιηθεί η συνέλευση, να υπάρχουν άτομα που θα αναλαμβάνουν τη φροντίδα των παιδιών των συμμετεχόντων κ.λπ. Επιπλέον, θα πρέπει να επικρατούν ίσοι όροι σε όλους για παράδειγμα η χρονική διάρκεια που θα μιλήσει ένας πολίτης θα πρέπει να είναι η ίδια με όλων των υπολοίπων.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι οι Συμμετοχικοί Προϋπολογισμοί αναφέρονται σε μια «κυκλική επικουρικότητα», η οποία υπογραμμίζει τον τρόπο με τον οποίο το κράτος και η κοινωνία πρέπει να συνεργαστούν μόνιμα για να επιτύχουν το κοινό συμφέρον μέσω μιας σχέσης με βάση τη συνεργασία και την εταιρική σχέση «με ίσα δικαιώματα και ευθύνες».

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. European Parliamentary Research Service (2016). Briefing, Participatory budgeting, An innovative approach.
2. Cabannes, Y. (2004). Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy. *Environment and Urbanization*, 16(1), pp.27-46.
3. Cropf, R. (2017). *E-government for public managers*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
4. Lerner, J. (2004), *Building a Democratic City How Participatory Budgeting Can Work in Toronto*, Community Engagement Unit, City of Toronto, Τορόντο, σελ. 4
5. Lerner, J., και Hall, J. (2007), «Participatory Budgeting: A new tool for democratic decision-making», *Transformation Journal*, τχ. 5, σ. 1-7.
6. Mieg, H. and Töpfer, K. (2013). *Institutional and Social Innovation for Sustainable Urban Development*. Hoboken: Taylor and Francis.
7. Peixoto, T. (2008). *e-Participatory Budgeting: e-Democracy from Theory to Success?*. SSRN Electronic Journal.
8. Röcke, A. (n.d.). Framing citizen participation.
9. Sgueo, G. (2016). *Participatory Budgeting: An Innovative Approach*. SSRN Electronic Journal.
10. Shah, A. (2007). *Participatory budgeting*. Washington, D.C.: World Bank.
11. SINTOMER, Y., HERZBERG, C. and RÖCKE, A. (2008). Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), pp.164-178.
12. Sintomer, Y., Röcke, A. and Herzberg, C. (n.d.). Participatory budgeting in Europe.

13. Tambouris, E., Macintosh, A. and Sbae, Ø. (2012). Electronic participation. Berlin: Springer.
14. Transforming Government and Building the Information Society. (2010). Springer New York.
15. Y. Sintomer, C. Herzberg and A. Rocke, From Porto Alegre to Europe: potentials and limitations of participatory budgeting, 32(1) International Journal of Urban and Regional Research, 2008
16. Y. Sintomer, C. Herzberg και G. Allegretti, Partiptatory Budgeting Worldwide , Engagement Global, 2013, σελ. 41.
17. Democu.gr. (2018). Δήμος Κορυδαλλού | Demo CU. [online] Available at: <http://democu.gr/el/article/dhmo> [Accessed 6 Mar. 2018].
18. Citybranding.gr. (2018). Η έννοια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στον χώρο της Τ.Α και οι προοπτικές της: Η περίπτωση του Δήμου Κορυδαλλού. [online] Available at: http://www.citybranding.gr/2011/07/blog-post_25.html [Accessed 6 Mar. 2018].
19. HuffPost Greece. (2018). Ο προϋπολογισμός των πολιτών. [online] Available at: http://www.huffingtonpost.gr/panagiotis-vlachos/_12897_b_17734888.html [Accessed 6 Mar. 2018].
20. Βουλαγμένη, 3. (2018). Τι είναι και πώς σχεδιάζεται ο συμμετοχικός προϋπολογισμός. 3B Βάρη Βούλα Βουλαγμένη. Retrieved 11 March 2018, from <http://3vita.gr/ti-einai-symmetoxikos-proypologismos-39740>
21. Πρόταση Αναθεώρησης του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2018) Ypes.gr. Retrieved 30 March 2018, from <http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/TelPorEpirAnatheorisis-030317.pdf>